

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ Η'. (Έξάμηνος Β') * ΑΘΗΝΑ, 21 ΤΟΥ ΝΟΕΒΡΗ 1910 * ΑΡΙΘΜΟΣ 413

Ένας λαός ύψώνεται ἅμα δείξῃ πῶς δὲ φοβᾶται τὴν ἀλήθεια. — ΨΥΧΑΡΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ. Ἀθηνιώτικα γράμματα.
ΣΗΥΡΟΣ ΑΔΙΜΠΕΡΤΗΣ. Ὁ Τολστόης (Κριτικὸ σημεῖωμα).
ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΡΒΟΓΑΝΗΣ. Τὸ ἔργο τοῦ Σωτήρη Σκίπη.
ΚΛΕΑΡΕΤΗ ΔΙΠΛΑ. Μαρία ἢ Μαγδαληνή.
Α. Ε. Κουθέντες — Ψιλομανία.
Η ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΙΑ. Τὸ πρόγραμμα τοῦ «Λαϊκοῦ Κόμματος» (τέλος).
ΡΙΝΑ ΛΕΒΑΝΤΗ. Ρώσικη Φιλολογία (Exegi monumentum τοῦ Πούσκιν — «Τὸ τραγούδι γιὰ τὸ πουλι τῆς φουρτούνας». τοῦ Μ. Γκόρκυ).
ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ. Τολστόης (σημειώματα στὸ περιθώριον).
Μ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΥΔΗΣ. Ἡ Νεοελληνικὴ Ποίηση (τέλος).
ΚΩΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΧΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ. Τάσω (συνέχεια κεφ. 7 καὶ 8).
ΠΑΡΑΤΡΑΦΑΚΙΑ — ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ — Η ΚΟΙΝΗ ΓΝΩΜΗ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ.

ΤΟΛΣΤΟΗΣ

(ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ ΣΤΟ ΠΕΡΙΘΩΡΙΟ)

Μεταχειρίζεται τὴν ὁμορφιά γιὰ νὰ μᾶς γνωρίσῃ μὲ τὴν ἀλήθεια. Ἀδιάφορο. Πιστεύουμε τὴν ἀλήθεια του, γιατί ἀγαποῦμε τὴν ὁμορφιά του. Ἡ, σωστότερα: Ἀγαποῦμε τὴν ἀλήθεια του, γιατί πιστεύουμε τὴν ὁμορφιά του. Ἄλλων, καὶ ἀπὸ τοῦς μεγάλους, συγγραφέων, ἡ τέχνη μᾶς ἐντυπώνεται ἢ μὲ τὴ μεγαλοπρέπεια κάποιων ἔργων ἀρχιτεκτονικῆς, ἢ μὲ τὰ χρωματικὰ συνταιριάσματα κάποιων εἰκόνων, ἢ μὲ τὴν πλαστικότητα τῶν ἀγαλμάτων, ἢ μὲ τὸ μάγεμα τῆς μουσικῆς. Ἡ τέχνη τοῦ Τολστόη, μὲ τὸν πρῶτο τῆς τρόπο, στὸν «Πόλεμο καὶ τὴν Εἰρήνη» καὶ τὴν «Ἄννα Καρενίν», μᾶς παρουσιάζεται σὰ μιά μεγαλόπρεπη βυζαντινὸ-ρυθμὴ ἐκκλησιά. Μὲ τὸ δεύτερο τρόπο τῆς, στὸ «Θάνατο τοῦ Ἰβάν Ἰλιτς», στὸν «Ἀφέντη καὶ τὸ Δούλο» καὶ τὴ «Σονάτα τοῦ Κρόύζερ», μᾶς δείχνεται σὰ μιά τῆς Μήλος ἀγέλαστη Ἀφροδίτη. Μὰ εἴτε ναὸς εἴτε ἀγαλμα, ὁ ναὸς κρατεῖ ἀπλωμένη μπροστὰ τὴν πύλην τοῦ ἕνα χέρι τὸ ἴδιο τὸ χέρι ξανοίγουμε καὶ στὰ γάλα, πού δὲν εἶναι πιά κολοδωμένο. Τὸ χέρι τοῦτο εἶναι ὁ λεγόμενος **δικαιοκρίτης ἢ χέρα** τῆς Βυζαντινῆς παράδοσης. (1)

(1) Κοίτα στοῦ Πολίτη τὴς «Παραδόσεις», τὸ διτομο πολυτίμητο βιβλίον.

Στημένη καθὼς εἶτανε στὴν ἀγορά, κόκκινη τὲ βράχο κόκκινο, δουλειά τῆς εἶχε νὰ φανερώνη, σὲ κείνους πού καταφεύγανε στὴν κρίση τῆς, χωρὶς καμιά ἐξαίρεση, χωρὶς καμιά συγκατάβαση, τὴ σωστή κατάσωση ἀξία τῶν πραγμάτων. Τὸ ἔργο τοῦ Τολστόη μᾶς κάνει κάθε ὥρα καὶ στιγμὴ νὰ στοχαζόμεστε τί ἀξίζει: ἀληθινὰ ἢ ζωή, τί, πρῶτα ἀπ' ὅλα καὶ πῶς πολὺ ἀπ' ὅλα, βραβαίνει στὸ ζῦγι τῆς ψυχῆς.

*

Σὰν πρωτοδιάβασα τὸ «Θάνατο τοῦ Ἰβάν Ἰλιτς», ἀνατρίχιασα· μοῦ φάνηκε πῶς εἶμουνα καὶ ἐγὼ σὰν τὸν ἥρωά του, καὶ πῶς ἀνίσως δὲν τὸ εἶχανοῦσαι ὡς τὴν ὥρα, θὰ τὸ ἐννοιωθα ἀργὰ ἢ γλήγορα· ἔψαχνα τὸ κορμί μου, τὸ ἀγγιζα ἐδῶ καὶ ἐκεῖ, καρτερώντας νὰ μὲ πονέσῃ τὸ πονάκι, τὸ πρῶτο ἀλαφρομήνημα τῆς ἀρρώστιας πού τὸν ἔφερε τὸν Ἰβάν, ἀγάλια ἀγάλια, ἀπαλὰ ἀπαλὰ, σιγαλὰ σιγαλὰ, ὅμως ἀσφαλτα καὶ ἀλύπητα, στὸ Χάρο. Ἀπὸ τὴς ἐλάχιστες, μὰ σημαντικῆς λεπτομέρειες τῆς ζωῆς του, ἴσα μὲ τὴ μεταφυσικὴ φράση τοῦ τέλους «Στὸν τόπο τοῦ θανάτου εἶτανε φῶς», ὅλα μὲ σκλαδώνανε, μὲ βραβαίνανε, μὲ γοητεύανε, ὅλα φαινόταν ἐμπρὸς μου μοιρογράφα κομμάτια ἀπὸ μίαν ἀπόλυτη ἀλήθεια. Ἦτσι γινότανε, γιατί δὲ μπορούσαν ἀλλοῦς νὰ γίνου. Ἦκεινος ὁ Ἰβάν ὁ Ἰλιτς, μὰ τί σωστός, μὰ τί ἀληθινός, μὰ τί ἀβίαστα ζωντανός, μὰ τί παντοτεινὸς ἀνθρωπινός! Καὶ εἶταν ἕνας ἀνθρωπάκος συνηθισμένος, ἕνας τιποτένης! Μὰ μὲ τὴ «Σονάτα τοῦ Κρόύζερ»; Ἄ! Κάθε σελίδα τοῦ βιβλίου πού περνοῦσα, τὸ πέρασμά τῆς τὸ σφράγιζα μ' ἕνα ὡς κάτου σάλεμα τοῦ κεφαλιοῦ. Ἦτσι εἶναι. Βέβαια. Δὲν μπορεῖ νὰ εἶν' ἀλλοιότικα. Τώρα βλέπω τί θὰ πῆ ἀντρόγυνο! Τώρα πρωτομαθαίνω τί θὰ πῆ γάμος! Μπᾶ! Καὶ ἴσα μὲ τὴν ὥρα τίποτε δὲν ὑποφιαζόμενον. Μὰ πῶς εἶναι δυνατό μιά ἱστορία σὰν αὐτή, λιγιστέλιδη, νὰ κρύβῃ μέσα τῆς, ἔτσι συμπεκνωμένη, τόση ζωή; Ἦνα βιβλιαράκι, χωρὶς, καλὰ καλὰ, κανένα σχῆμα ρητορικό, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι τόσο εὐγλωττο; Καὶ ἕνα ἔργο, πού μιλεῖ μὲ τέτοια δύναμη, γιὰ τὰ σπουδαιότατα καὶ γιὰ τὰ δυσκολώτατα προβλήματα, πῶς μπορεῖ νὰ εἶναι τόσο ἀπλὰ γραμμένο; Αὐτὸ θὰ πῆ μεγάλος ἀνθρωπος. Αὐτὸ θὰ πῆ Τολστόης καὶ τολστοῖσμός.

Και τὸ διήγημα «Ἀφέντης καὶ Δούλος»; Πο-
 τὲ τῆς φαντασίας ἔργο δὲ μοῦ προξένησε τέτοια βα-
 θεϊὰ ἐντύπωση θρησκευτικὴ σὰν ἐκεῖνο. Ὅτε ἡ λύ-
 ρα τοῦ Οὐγκώ, οὔτε ἡ φαντασία τοῦ Σέλλεϋ. Τὸ
 ντουέττο, στὸ χιόνι ἀπάνου, τοῦ κύριου καὶ τοῦ ὑ-
 πηρέτη, τὴν ὥρα ποὺ ὁ πρῶτος, ἀναποδογυρίζον-
 τας τοὺς ὄρους τοὺς κοινωνικοὺς, γίνεται, ἀθελα,
 καὶ ὑψηλότητα, δουλευτῆς τοῦ δεύτερου, μπροστὰ
 στὸ θάνατο ποὺ σιμώνει, τὸ μέγα σκοτάδι μὲ τὸ μέ-
 γα φῶς, ἃ! τὸ τροπάρι ἐκεῖνο τὸ ἱερό μὲ τὴς δυὸ
 φωνές! Γονατιστὰ πρέπει κανεὶς νὰ τὸ διαβάξῃ.
 Μέσ' στὴν καρδιά τῆς καρδιάς μου ἀπιθωμένα τὰ
 φύλλα τῆς ἀθάνατης ἱστορίας. Παιὶς εἶν' ἐκεῖνος ποὺ
 εἶπε πῶς τὸ ἔλεος ποὺ ἀπλώνεται σ' ὅλα τὰ ἔργα
 τοῦ Τολστόη ξεσπᾷ στὸν «Ἀφέντη καὶ στὸ Δούλο»,
 πλαστικά, ἐκφραστικά, τελειωτικά, καθὼς τὸ μουσι-
 κὸ θέμα στὴν ἑνατῇ Συμφωνίᾳ τοῦ Μπετόβεν;

«Τὸ Κράτος τοῦ Ζόφου». Τὸ βάζω πλάι πλάι
 μὲ τὰ δραματικὰ ἀριστουργήματα τῶν αἰώνων. Θέ-
 λω νὰ κρατᾷ συντροφιά τοῦ «Ὀιδίποδα στὸν Κολων-
 νό», τῆς «Τρικυμίας», τοῦ «Μπράντη», τῶ «Φιλο-
 σοφικῶν δραμάτων» τοῦ Ρενάν, κι ἂς διαμαρτυρηθῆ
 ὁ ἥσκιος τοῦ Τολστόη γιὰ τὸ τελευταῖο τοῦτο ταί-
 ρισμα. Σὲ λίγα ἔργα, στοὺς αἰῶνες ἀνάμεσα, τὸ
 τραγικὸ στοιχεῖο ξεχύνετ' ἔτσι καθαρὸ, σκληρὸ,
 τρομερὸ, αἰσχυρικὸ! Διάβασα τὸ «Κράτος τοῦ Ζό-
 φου» σὲ μιὰ ὥρα μὲτάφραση στὴ γλώσσα μας,
 καὶ τὸ εἶδα νὰ παρασταίνεται ἕνα βράδι στὸ θέα-
 τρο τὸ δημοτικὸ, ἐδῶ καὶ κάμποσα χρόνια, ἀπὸ τοὺς
 μύστες τοῦ κ. Χρηστομάνου. Τὸ ἔργο παίχτηκε
 καλὰ καὶ ἀξία, ὅσο εἶτανε βολετὸ νὰ ἐρμηνευθῆ
 ἀπὸ τοὺς ἠθοποιούς. Ὁ κόσμος ποὺ βρέθηκε τὸ
 βράδι ἐκεῖνο στὸ θέατρο, περίμενα νὰ τὰκούσῃ τὸ
 ἔργο μὲ ὅλη τὴν ἐκσταση τῆ θρησκευτικῆ ποὺ τοῦ
 ἔπρεπε, μὲ ὅλο τὸ πάγωμα τοῦ φόβου, μὲ ὅλο τὸ
 τάραμα τοῦ ἔλεος. Κι ὁ κόσμος τὸ ἄκουσε, σὰ νὰ
 τοῦ ἔκανε χάρη, σὰ νὰ τὸ βαριόνταν, σὰ νὰ τὸ ἀ-
 νέχονταν, ὅπου δὲν τὸ κορόιδευε, κι ὅπου δὲν τὸ γε-
 λοῦσε. Ὁ Τολστόης ὁ μόσκοδος μόλις γλύτωσε τὸ
 μαξιλάριμα ἀπὸ τοὺς Ἀθηναίους τοῦ χίλια ἐνιακό-
 σια τόσα. Οἱ κριτικοὶ μας συνηθίζουν νὰ λένε
 στὴν περίστασι: «Δὲν εἶναι γιὰ τὸ δικό μας τὸ κοι-
 νό. Ἦθη ξενότροπα. Δὲ μᾶς συγκινοῦνε, γιὰτὶ δὲν
 εἶναι γιὰ μᾶς.» Δὲν εἶναι γιὰ τὸ δικό μας τὸν κό-
 σμος, ὄχι γιὰτὶ ἕνας κόσμος, ὅποιος, δὲν μπορεῖ νὰ
 νοιώσῃ τέχνη ξένη, γραμμένη ἀπὸ ξένους γιὰ ξέ-
 νους, μὰ γιὰτὶ ὁ κόσμος δὲν ἔφτασε ἀκόμη νὰ χα-
 ρῆ τὴ μόρφωση ποὺ θὰ τὸν κάμῃ νὰ χαίρεται τὰ

ἔργα τοῦ μεγάλου τοῦ νοῦ, ἔργα σὰν τὸ «Κράτος
 τοῦ Ζόφου», ποὺ εἶναι μαζί καὶ ἔθνικα καὶ ἀνθρώ-
 πινα καὶ τῆς ξεχωριστῆς πατρίδας του, καὶ ὅλου τοῦ
 κόσμου ποὺ στοχάζεται. Ἔργα σὰν τὸ «Κράτος τοῦ
 Ζόφου» καὶ σὰν ὅλα τὰ ἔργα ποὺ κλειοῦνε μέσα
 τὴν ἐμπνευση τοῦ ποιητῆ δὲ μποροῦνε νὰ μᾶς συγ-
 κινήσουν, γιὰτὶ κ' ἐδῶ καὶ ἄλλου, καὶ σὲ κοινο-
 νίες ποὺ παινεύονται γιὰ τὸν πολιτισμὸ τους, μο-
 λαταῦτα εἶναι πιὸ δυνατὰ, καὶ νικᾷ καὶ σκεπάζει μὲ
 τὸν ὄγκο τῆς τῆ θεῖα ποίηση μὲ χαιρὴ ὁρμή, ἡ
 ὁρμὴ ποὺ ἕνας εὐγενικώτατος φιλόσοφος, ὁ Ἀμιέλ,
 τὴν θνομάζει Antiprosie. Ἡ ἀντίχρηστη Ἀντιποίη-
 ση. Ἡ ψυχὴ τοῦ ὄχλου. Ἡ ξαδιάντροπη ἐπιμονή
 στὸ πεζό, σὰ νὰ εἶναι τὸ ἄσκημο ἐκεῖνο ποὺ χαρα-
 χτηρίζει, ποὺ συναδερφώνει τὸν ὄχλο καὶ ποὺ τὸν
 κάνει νὰ ξανασαίνῃ μέσα στὴν ἀτμοσφαῖρα του, ἀ-
 πὸκλειστικά, ἐγωϊστικά, εἰδωλολατρικά! Ἐκεῖ ποὺ
 ἡ ποίηση μᾶς γλυτώνει ἀπὸ τοὺς ἑαυτοὺς μας, μᾶς
 πάει ψηλά, μᾶς συνταιριάζει ἀρμονικὰ μὲ τὸ σύνολο
 τοῦ κόσμου, μᾶς πάει ἴσα ἐλόδια πρὸς τὴν ἰδέα.

Στὸ τέλος τῆς νέας τοῦ ἐπιστημονικῆς μονογρα-
 φίας γιὰ τὴν «Κασσιανὴ καὶ τὸ χρυσὸ τὸ μῆλο» ὁ
 Ψυχάρης (1) (ποὺ θὰ μποροῦσε πῶς νὰ εἰπωθῆ τὸ
 μυθιστορικὸ τοῦ ἔργο εἶναι γραμμένο καὶ κάτω ἀπὸ
 τὸν ἥσκιος τοῦ ἔργου τοῦ Τολστόη), ξαναδημοσιεύει
 ἕνα περιεργότατο μυθικὸ μαζί καὶ γλωσσικὸ μνημεῖο
 τοῦ Βυζάντιου ἀναφερόμενο στὸ βασιλεῖα Μιχαήλ τὸν
 τρίτο κατὰ τὸν ἑνατο αἰῶνα. Εἶναι ὁ «καθρέφτης», ὁ
 μαντικός, ὁ ἐνοχλητικός. «Μέσα ἐδὼλεπε ὅλου τοῦ
 κόσμου τοὺς βασιλεῖς, τοὺς ἀφέντας, τοὺς στρατηγούς,
 τὰ φουσσάτα, τὰ ἄλογα, τὰ ἄρματα, τὰ κάστρη, τὰς
 χώρας.» Κάτι σὰν τὸ μαντικὸ τοῦτο καθρέφτη καὶ ἡ
 πολύτομη, πολύκοσμη καὶ παγκόσμια ἐπική μυθι-
 στορία «ὁ Πόλεμος καὶ ἡ Εἰρήνη». Κόσμος ἀπ' ὅ-
 λες τὴς κοινωνικῆς τάξεις, καὶ μὲ ὅλα τὰ εἶδη τῆς
 σκέψης καὶ τῆς ἐνέργειας, ἀπὸ τὸ μεγάλο Ναπο-
 λέοντα ἴσα μὲ τὸν πιὸ χτηνώδικο μουζίκιο, ἄντρες,
 γυναῖκες, —ὦ! οἱ γυναῖκες τοῦ Τολστόη πόσο θυ-
 μίζουνε, μὲ τὴν ἐνταση τῆς γκαρδιακῆς ζωῆς, πιὸ
 σιμὰ στὴ φύση, πλάσματα σπρωγμένα πιὸ πολὺ ἀπὸ
 τὸ ψυχόρμητο, καθισμένα σὲ ἀνώτερο σκαλοπάτι
 ζωῆς ἀπὸ τὸν ἄντρα, σύμφωνα μὲ τὴ φιλοσοφικὴ
 θεωρία τοῦ Τολστόη, ποὺ θέλει ὅ,τι εἶναι, πιὸ ἐξα-
 τομικισμένο, πιὸ σφραγισμένο ἀπὸ τὸν πολιτισμὸ,
 πιὸ προχωρημένο, ποὺ τὸ θέλει πιὸ μακριὰ ἀπὸ τὴν
 ἀλήθεια, πιὸ ἀλυσοδεμένο ἀπὸ τὴν πλάνη. ὦ! πῶς
 θυμίζουσι οἱ γυναῖκες τοῦ Τολστόη τὴς ἡρωίδες τοῦ

(1) «Cassia et la Pomme d'Or» par M. J. Psichari «Pa-
 ris Imprimerie Nationale.

Σαιξπήρου! — Κόσμος κόσμος παρουσιάζεται και περνά και στοχάζεται και πάσχει και ζή μέσα στη λαδυρινθώδη μυθιστορία, σά μιὰ Πολιτεία πού χάνεται μέσα στις ρούγες και τὰ σπιτάκια της και πού καλύβια και σπίτια τετράψηλα συμπλέκονται και σμίγουν ἀπελπιστικά, και πού όσο κακὰ εἶναι σχεδιασμένη ἢ πόλη τόσο πιὸ πολὺ σοῦ θυμίζει τὸ δάσος μετὴν ἀκόλαστη βλάστησή του... Μὰ ὁ καθρέφτης ἐκεῖνος ὁ μαντικός ἐνοχλοῦσε τὸ βασιλικὸ τὸ Μιχαήλ· δὲν τὸν ἄφινε νὰ περάσῃ τὴ ζωὴ του ξάστερα στὰ γλέντια και στὶς μούρλιες του. Καὶ μιὰ μέρα πού τοῦ φέρανε μῆνημ' ἀπὸ τὸν καθρέφτη πὼς πλακώνει στὴν Πόλη ὁ Τοῦρκος, ὁ βασιλιάς ἀγαναχτισμένος πρόσταξε και τσακίσανε και χίλια τρίμματα τὸν κάμανε τὸν καθρέφτη. Φαντάζομαι πὼς ὅμοια θὰ τὸν ἐνοχλοῦσε τὸν ἐρημίτη τῆς Γισανάγια Πολιάνας, — ἀν και εἶναι ὁ ἀντίθετος πόλος τοῦ φαύλου ρήγα, ὕστερ' ἀπὸ τὸ θεοφώτισμα πού τοῦ ἔδωκε νὰ καταλάβῃ τὴ ματαιότητα τῶν ἐπιγείων. Ὅμοια θὰ τὸν ἐνοχλοῦσε, σὰν τὸ μαντικὸ καθρέφτη, τὸ πρωτύτερό του ἔργο, τὸ καθαρὰ ρεαλιστικὸ, τὸ καθαρὰ καλλιτεχνικὸ τοῦ «Πόλεμου και τῆς Εἰρήνης», και τῆς «Ἄννας Καρενίν.» Τὸ ἔργο του τὸ ὑστερότερο δείχνεται μαζί και σὰ μιὰ γροθιά πού ζητᾷ νὰ συντρίψῃ τὸν καθρέφτη τοῦ πρώτου. Δουλειὲς τοῦ σατανᾶ. Ὁ Τοῦρκος τῆς ἀμαρτίας τὸ μολεῖ. Ἐκεῖ πού ἡ «Ἀνάσταση» τὸ τελευταῖο του βιβλίον—ἀριστοῦργημα καθὼς τὸ διαλαλοῦνε κάποιοι τολστοῖστῆς— εἶναι μαζί μυθιστόρημα και βαγγέλιο. Μὰ ἡ ἀλήθεια εἶναι: πὼς ἔτσι ψηλὸ τὸ κάνει τάνάστημα τοῦ Τολστόη ἔχει ὁ ἀπόστολος, μὰ, πάντα, ὁ ποιητής. Ὁ ποιητής πού πάντα θανεῖζει τὴ γλώσσα του και στὸν ἀπόστολο.

*

Ἀπὸ τὸν καιρὸ πού τὸ μυθιστόρημα δόθηκε πιὸ βαθρὰ στὴν παρατήρηση, ρίχτηκε πιὸ σοβαρὰ στὴν κριτικὴ τῆς ζωῆς, τὸ μυθιστόρημα ἔπαψε νὰ εἶναι εἶδος λόγου ἀπὸ τὰ λεγόμενα *διασκεδαστικά*. Δὲν ἔχει πολὺ νὰ κάμῃ ἢ διασκέδαση ὅπου ἔχει πολὺ νὰ κάμῃ ἢ μελέτη. Γι' αὐτὸ και οἱ ἀναγνώστες τῶν «Καιρῶν» ὅσοι δὲ μένανε και πολὺ εὐχαριστημένοι μετὴν ἐπιφυλλίδα τῆς Ἄννας Καρενίν» πού τοὺς εἶχε φιλέψει ἢ σύνταξη τοῦ ἀξιότιμου φύλλου, — καθὼς ἔγραψε προχτές, — μετὸ δίκιο τους οἱ ἀνθρωποι κατσοφιάσανε κ' ἐνοχληθῆκαν. Μολαταῦτα. Οἱ γυναίκες—μόνο μετὴν λεπτὴ μυροδία τῆς εὐαισθησίας τους—δείχνουνε μιὰ ξεχωριστὴ ἀδυναμία πρὸς τὴν περιφνημὴ ἀμαρτωλῆ ἡρωῖδα τοῦ Τολστόη. Πόσων κυριῶν—και παντρεμένων και ἀπαντρετων—εἶναι τὸ ἀνάγνωσμα τὸ ἐξαιρετικὰ ἐλκυστικὸ ἢ «Ἄννα Καρενίν!» Γιατὶ παραδειγματίζον-

ται τάχα μετὸ θλιβερὸ τέλος τῆς ἡρωῖδας και διδάσκονται πὼς νὰ πορεύγουν τὰ γλιστρήματα; Ὅχι. Γιατὶ βλέπουν τὴν ἀμαρτία μετὴν γοητευτικώτερη ὄψη πού μπορεί νὰ ἔχῃ, ἔτσι ζωγραφισμένη; Ναί.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΑΜΑΣ

Ο ΤΟΛΣΤΟΗΣ

ΚΡΙΤΙΚΟ ΣΗΜΕΙΩΜΑ

Ὅταν μεσ' ἀπὸ τὸ μακρόπνοο βίο τοῦ Τολστόη ζητήσουμε και καταλάβουμε τὴ δυνατὴ αὐτὴ φυσιογνωμία—ὅ,τι εἶναι ἢ βαθεῖα τῆς ἔκφραση, μᾶς κάνει ἐντύπωση ἓνα πράμα. Ἀπ' ὅλες τὶς μεριές πού τονὲ γύρισε ἢ Κριτικὴ, ἄφησε, ἢ τουλάχιστο δὲ σταμάτησε ὅσο ἔπρεπε, σ' ἐκεῖνη πού εἶναι ἢ πιὸ οὐσιαστικὴ, πού χαρακτηρίζει ἀληθινὰ, πού μᾶς λέει τί εἶτανε ὁ Τολστόη.

Ἀκούσαμε μάλιστα πολλὰ. Εἶδαμε νὰ ὀνομάζεται «μεγάλος Φιλόσοφος» νὰ τὸν παρομοιάζουνε μετὸ Νίτσε. Αὐτὰ ὅλα γεννοῦνε, φοβοῦμαι, κάποια σύχυση. Γιατὶ, ἐκεῖνο πού ἔχει σημασία δὲν εἶναι ἢ γενικὴ ὁμοιότητα μετὸ Νίτσε—και ὁ ἓνας και ὁ ἄλλος ἐπαναστάτες σηκώθηκαν. Ὁ τρόπος τῆς ἀντίδρασης τοῦ καθενός, αὐτὸ ἐνδιαφέρει και εἶναι τόσο διαφορετικοί!

Ἡ «μεγάλος φιλόσοφος». Μετὸ ὅλη τὴν προσπάθεια «νὰ εὔρη τὸ νόημα και τὴν ἀξία τῆς ζωῆς» δὲ φαίνεται ἀληθινὰ μέσα του νὰ ζεῖ τὸνεῖρο τοῦ φιλοσόφου. Καὶ δὲν εἶναι πολὺ νὰ πεῖ κανεῖς. Στὸν Τολστόη, ἐκεῖνο πού ἐνδιαφέρει δὲν εἶναι τόσο ἢ σκέψη, ὅσο τὸ πρόσωπο τὸ ἴδιο. Ἡ φιλοσοφία τοῦ Τολστόη—ὅ,τι θὰ μπορούσε κανεῖς ἔτσι νὰ ὀνομάσει, δὲ στέκεται βέβαια μπροστὰ στὴν κριτικὴ. Μᾶς ξαφνίζει ἀλήθεια, ὅχι ὅμως σὰν κάτι καινούριο, βαθὺ και δυνατό, πού ζητεῖ ἀπὸ μᾶς κάποιες συνήθειες μᾶς νὰλλάξουμε, παρὰ σὰν κάτι μισοξέχαστα περασμένο και δοκιμασμένο πιὰ— πού δὲν ἔχει τὴ δύναμη νὰ μᾶς βοηθήσει, τίποτε δὲν μπορεί πλέον νὰ δώσει, και μᾶς ἀφίνει σκεπτικούς.

Κ' ἔτσι ἢ φυσιογνωμία τοῦ Τολστόη ἔμεινε στὰ σκοτεινά. Ὅ,τι λιγότερο τὴ χαρακτηρίζει, θέλησε νὰ εἶναι ἢ ἀληθινὴ τῆς ἔκφραση. Μ' αὐτὸ σὲ τέλος κάνει και τὴν ἐχτίμησι, ἀδικη. Μιὰ πολεμικὴ τῶν ἰδεῶν του ἀπάνω σὲ τέτοια βᾶση θὰ εἶταν εὐκολη—και ἀδικα εὐκολη. Κι' ἀπὸ τὴν ἄλλη μεριά, ὁ θαυμασμὸς πού δείχνεται γιὰ τὸ *φιλόσοφο* Τολστόη, μᾶς φαίνεται ὑποπτος, βαλτὸς και ἔχει εἰλικρινῆς—και μετὸ ὅλες τὶς ἐπιφύλαξεις. Μιλῆσανε γιὰ *ὑπερβολὲς* τῆς φιλοσοφίας του και κάποια ὄνειρα του τὰ εἶπαν οὐτοπιστικά. Ὅ,τι δὲ μᾶς κάνει ἐντύ-

πωση, από τή θέση που βλέπουμε, κ' έννοοῦμε. Κι ἀκόμα, ἡ καταδίκη τῆς Τέχνης· ἡ ἠθική εὐαισθησία· τὸ ἀπόλυτο στίς ἰδέες· καὶ ἡ ἀποκλειστικότητα. Τὸ γενικὸ τάνάθεμα, πὺ ἀντιλάλησε ὡς μέσα στὰ παλάτια τοῦ Πέτερχωφ, καὶ τάραξε τὴ συνειδηση τῶν Τσάριων. Κ' ἔπειτα, ὁ γυρισμὸς τοῦ στοῦς ἀπλοϊκούς. Καὶ ἡ πίστη—ἐκείνη ἡ πίστη. Καὶ ὁ ἀλτρουϊσμὸς του. Καὶ ὁ νεοχριστιανισμὸς ὄχι ὡς ἱστορικὴ ἀνακάλυψη, πὺ δὲν εἶναι, θαρρῶ, πρωτότυπη, ὅπως λένε. Ἀλλὰ ὡς ἠθικὴ ἀρχὴ καὶ δόναμη, πὺ μπορεῖ ἀκόμα νὰ ρυθμίσει τὴ ζωὴ, καὶ νὰ δώσει τὴν ἀξία τῆς καὶ τὴν ἀλήθεια τῆς. Ἡ θέση τῆς θρησκείας πὺ γίνεται κέντρο στὴ σκέψη του, καὶ μὲ μέσο αὐτὴ ἔρχεται νὰ φέρει τὸν ξαναγεννημὸ τῆς ἀνθρωπότης, καὶ τὴ βασιλεία τοῦ θεοῦ πάνω στὴ γῆ. - Καὶ ὅλη ἡ ζωὴ του. Πῶς ἀπ' ὅλες αὐτὲς τίς γραμμὲς ξεπροβάλλει ἔντονη ἡ ξεχωριστὴ φυσιογνωμία καὶ γίνεται νοητὴ ἡ ψυχολογία ἡ ἰδιαιτέρη τοῦ Τολστόη. Ἐνὰς τύπος γιὰ τὴν ἐποχὴ μας ξένος. Ὁ τύπος— δὲ βρίσκω καταλληλότερη λέξη τοῦ **προφήτη**. Συγγενικές, μέσα στὴν ἱστορία, φυσιογνωμίες μὲ τοῦ Τολστόη, κάποιοι προφῆτες τοῦ Ἰσραήλ, καὶ οἱ Μωάμεθ, καὶ οἱ Οὔσσοι, καὶ οἱ Λουθηροί. Καὶ τὸ αἰνίγμα τὸ ψυχολογικὸ τῶν ὕστερων τοῦ ἡμερῶν ἢ μποροῦσε ἴσως νὰ βρεῖ ἐδῶ τὴ λύση του.

Ἔτσι, ὅπως εἶπα καὶ πρὶν, ὅ,τι μπορεῖ νὰ ἐνδιαφέρει στὸν Τολστόη εἶναι τὸ πρόσωπο τὸ ἴδιο—μαζὶ καὶ μὲ τὸ γύρω ἀπ' ὅπου βγήκε. Ἔχει μέσα του τὸν ἀντίλαλο ἀπὸ τὴν παρθενικὴ καὶ θρησκευτικὴ ψυχὴ τῆς Ρωσσίας, καὶ κάποια τῆς σαλέματα ἐκφράζει πὺ πιστὰ — καὶ ὑψώνεται περσότερο ὁ Τολστόης ἀπὸ τοὺς σύγχρονούς του νιχιλίστες πὺ γυρεύουνε στὴν ὁρμὴ τους τὰ πάντα νὰ παρασύρουν τὴ θρησκεία ὅπως καὶ τἄλλα. Πέρα ὅμως ἀπὸ τὰ σύνορα τὰ Ρωσικὰ ὁ Τολστόης δὲ βγαίνει καὶ ἡ ἐπίδρασή του, ἂ ἢ ἔχει, δὲ ἢ εἶναι πλατύτερη. Στὴ Γαλλία ἡ «Union pour l' action morale» φαίνεται νὰ εἶναι ἐμπνευσμένη ἀπὸ τὸν Τολστόη, μὰ μόλις αὐτὸ διακρίνεται. Μέσα στὴ Ρωσία ποιά ἢ εἶναι ἡ ἐπίδρασή του, τί ἀποτελέσματα μπορεῖ ἡ διδασχὴ του νὰ ἔχει, δυσκολότερο ἴσως νὰ τὸ προσδιορίσει κανεὶς. Ἀδύνατο δὲ ἢ εἶταν νὰ ἐδῶναιε μιά ἀίρεση—ὅπως ὁ προτεσταντισμὸς μέσα ἀπὸ τὴν καθολικὴ ἐκκλησιά. Μὰ δὲ φαίνεται αὐτὸ νὰ εἶναι πιθανόν. Τὸ πιθανότερο ν' ἀνταμῶσει ἀπλῶς ἡ φωνὴ του τὸ μεγάλο ρέμα τοῦ σοσιαλισμοῦ.

ΣΗΓΡΟΣ ΑΔΙΜΠΕΡΤΗΣ

ΤΑΣΩ

7.

Ἔτανε μιά αὐγὴ μαγική, δυοτρὲς μέρες ἀπὸ ἐδῶτα τὸ λόγο μου καὶ μαθίφτηκε στὸ χωριὸ τὸ νέο. Ἐννοιοῦνα νὰ εἶμαι σὲ μιά παράξενη κατάσταση. Μιὰ χαρὰ κρυφὴ ἀιστανόμουνα, μὰ καὶ κάποια ἀνησυχία μαζὶ. Τὴν ἡμέρα ἐκείνη εὑπνησα πὺ πρῶτ' παρῶτι πάντα, πρὶ νὰ δῶσει ἀκόμα ὁ ἥλιος. Καθὼς βγήκα στὸ παράθυρο, μὲ χτύπησε γλυκὰ ἡ δροσιὰ τῆς αὐγῆς πὺ ἀνέδουνε ἀπ' τὸ νοτιοσμένον κῆπο. Ὁ πόθος τῆς ἐξοχῆς μου ἤρθε μεμιάς. Ἀπὸ μέρες κιόλα ἔλεγα νὰ πάω στὴν ποταμιὰ νὰ δῶ πῶς εἶναι τὰ σιτάρια, πὺ ἔπρεπε νὰρχίσει ὁ θέρος τους σὲ λίγο. Τὸ ἄλογο τὸ εἶχα σταλμένο ἔξω ἀποβραθὶς μὲ τὸν ὑπερέτη μου, κ' ἔπρεπε νὰ πάω πεζός. Γυρίζω γλήγορα καθάλλα, εἶπα. Δὲν εἶχα κιόλα πολλοὺς ἀρρώστους. Ἡξερα πῶς ἐκεῖ ἔξω εἶτανε κ' ἡ Τάσω, μὰ μὰ μέρα πρὶν ἢ ὕστερα ἢ γινότανε τὸ συναπίντημα. Πῆρα τὸ δίκανο στὸν ὄμο καὶ τράβηξα ἀπὸ τίς πλαγιές. Κάποτε διαβαίνοντας ἐκεῖθε εἶχα χτυπήσει ἕνα λαγὸ, κ' ἐκείνη τὴν αὐγὴ στοχάστηκα πῶς ἢ εὐχαριστοῦσε τὴν ἀρρεθωνιαστικιά μου ἂν τῆς ἔστελνα κάνα κυνήγι χτυπημένο ἀπὸ μὲ τὸν ἴδιον. Ὅστος οὔτε κατέδασα τὸ τουφέκι ἀπὸ τὸν ὄμο. Σ' ὄλο τὸ δρόμο σὰ νὰ τὸ ξέχασα πῶς εἶτανε κρεμασμένο ἐκεῖ. Ὁ νοῦς μου γύριζε σὲ λογισμούς, ἔννοιοθα ἀνήσυχος ὄλο μου τὸ αἶμα. Ἡ καρδιά δὲν μποροῦσε νὰ χαρεῖ οὔτε τὴν αὐγὴ, οὔτε τὸν ἥλιο πὺ εἶχε δώσει ἀγνάντα στὸ βουνό, ἀστράφτοντας γελοῦμενα στὴ νότια τοῦ ὄλοπράσινου τοῦ κάμπου. Θυμῶμαι μοναχὰ πῶς μυρίζανε βριαὰ τὰ σῆνα, καὶ τὰ τρυγόνια, πὺ εἶχανε ἀρχίσει νὰρχουνται στὸν κάμπο, κρυφοτουρτουρίζανε ἐδῶ κ' ἐκεῖ στίς φυλλωσιές καὶ καπουποῦ ἔνανε βρόντος τουφεκιῶ τρυγῶρο ἔκοβε τὴ σιγαλιά καὶ τοὺς δικούς μου στοχασμούς. Ἡ ἀρρεθωνιαστικιά μου εἶτανε νόστιμη κοπέλα· μελαχρινὴ καὶ γλαστή. Ὅλο αὐτὴ ἤθελα νὰ συλλογοῦμαι, τὴν εἰκόνα τῆς νὰχω μπροστά μου : Πῶς μπήκε, δταν πῆγα νὰ τὴ δῶ, στὴ σάλα μὲ χαμηλωμένα μάτια καὶ κοκκινισμένο πρόσωπο, πῶς μοῦἔωσε τὸ χέρι, πῶς ἔτρεμε ἡ φωνὴ τῆς σὰν ἔκαμε νὰ πει κάτι κι αὐτὴ. Χαρούμενος ἤθελα νὰμι κι ὁμως δὲν μποροῦσα. Τί εἶχα ; Μὴν ὄλα δὲν πηγάζανε καλά, δὲν ἤσθανε ὅπως τἄθελα ; Πρῶτα τρανήτερη δὲν εἶτανε δυνατό νὰ βρῶ ἡ πελατεία μου ὄλο καὶ μεγάλωνε, ἢ σοδεῖα ἀπ' τὰ χτήματά μου φαίνότανε καλὴ, τὰ χαντάκια ἀποφάσισα καὶ τὰ εἶχα κόψει πιὰ, τὰ πενήντα στρέμματα, πὺ ἤθελε σῶνει καὶ καλὰ ὁ Νικολούλας, τῶρα ἢ τὰγόραζα σίγουρα κι αὐτά. Τὴ μάννα μου πίσω στὸ σπίτι τὴν ἔννοιοθα χαρούμενη εὐχαριστημένη.

Ἔτσι ἔφτασα στὴν ποταμιὰ χωρὶς νὰ τὸ νοήσω. Βρῆκα τὸ Νικολούλα στὰ σιτάρια· ἔζυνε τὸ ἄλώνι.

Σὰ μὲ ξαγνάντισε, χύθηκε καὶ μὲ ἀγκάλιασε γιὰ νὰ μὲ εὐκνηθεῖ.

«Πέταξα ἀπ' τὴ χαρὰ μου σὰν τὰκουσα φῆς βράδι», μού εἶπε. «Κι ὄλα, βλέπεις, ὄλα φτυχι σμένα φέτο. Γιὰ τήρα θησαυροῦς, σὰν τὸ χρυσάφι», ξακολούθησε δείχνοντας τὸν κάμπο μὲ τὰ στάχια ποὺ ἀπλωνόντανε σὰ θάλασσα χρυσή. «Ἔνα μπόι εἶναι ψηλά.»

«Ἔτσι εἶναι ὄλα ; Δὲν πέσανε πολλὰ προχτές μὲ τὴ βροχή ;» τὸν ῥώτησα.

«Μήτε δέκα δεμάτια δὲ θάναι ἐκεῖνα ποὺ γύρανε. Εὐτυχία σοῦπα· πρῶτα ὁ Θεός.»

Ἦξερα πῶς ὁ Νικολούλας συνήθιζε νὰ βλέπει πάντα τὰ πράματα καλῆτερα ἀπ' ὅ,τι εἶναι καὶ τὸν πῆρα καὶ φέραμε ἓνα γῦρο τὰ σπαρτά.

«Ἔ, τὸ λοιπὸν τριάντα», μού εἶπε ἐκεῖ ποὺ γυρίζαμε, κόδοντας ἄξαφνα τὴν κουδέντα μας γιὰ τὰ οὐτάρια.

«Αὐτοῦ τριγῦρο», τοῦ ἀπάντησα.

«Ἐγὼ τῆξερα· τέλεγα πάντα τῆς Τάσως : Κάτι ξέρει ὁ γιατρὸς ποὺ ἀργεῖ· θὰ μὰς ξαφνιάσει· δὲν παίρνει αὐτὸς κάτω ἀπ' τὶς τριάντα.»

Τραβοῦσα μπρὸς κι ὁ Νικολούλας δυὸ βήματα ἀποπίσω μου. Ὅσο ζυγώνωμε στὸ σπίτι, τόσο καθαρῶτερα ξηγοῦσα τὴν ἀνησυχία ποὺ εἶχα μέσα μου. Ἡ καρδιά μου ἄρχισε νὰ σφίγγεται πᾶντα περισσότερο ὅσο σίμωνε τὸ συναπάντημά μου μὲ τὴν Τάσω. Ἀποκαιρό, ἀποτίτε ποὺ πῆρα τὴν ἀπόφαση νὰ παντρευτῶ, εἶχα συνηθίσει μέσα μου μὲ τὴν ἰδέα τοῦ χωρισμοῦ ἀπὸ τὴν παλιὰ ζωὴ μου. Μὰ καθὼς σὲ ὄλα καὶ σ' αὐτὸ ἢ ἀπόφαση εἶτανε πιδ εὐκολη ἀπ' τὸ πρᾶμα. Μέσα μου δὲν τὸ εἶχα μετανιώσει οὔτε στιγμή ποὺ ἀρρεθωνιάστηκα. Χαιρόμουνα μάλιστα πιδ ἔτσι ξέμπλεκα ἀπὸ μιὰ ζωὴ ποὺ ἔαχε δυσκολίες νὰ τραβήξει παραπέρα μὲ τὸν ἴδιο τρόπο. Καὶ γιὰτὶ νὰ μὴ χαρῶ κιόλα ; Ἐκεῖνο ποὺ ἔχανα μὲ τὴ μιὰ τῶδριοκα πιδ ὁμορφο καὶ νόμιμο στὴν ἄλλη. Κι ὅμως κι ὅμως· τὴν ὥρα ἐκεῖνη ἔννοιωθα πῶς ὁ χωρισμὸς δὲν εἶτανε τόσο ἀπλὸς ὅσο τὸν εἶχα φανταστεί. Ἔτσι· εἶναι ἡ καρδιά τοῦ ἀνθρώπου. Δὲν μπορεῖ νὰ κόβει τὶς συνήθειες τῆς μεμιάς, μὲ τὸ μαχαίρι, δίχως νὰ πληγώνεται· κ' ἡ ἴδια.

«Μπράβο, γιατρέ· ἔβαλες τὰ γυαλιὰ οὐλωνῶν. Καὶ τί κορίτσι !» ἔλεγε πάντα ὁ Νικολούλας ἀποπίσω μου. «Τῶρα θὰ τὰ πάρουμε τὰ πενήντα στρέμματα· δὲ μὰς γλυτώνουνε.»

«Σύχασε κι ὄλα θὰ γίνουνε», τοῦ εἶπα, σὰ νὰ θελα νὰ πῶ τὸ ἴδιο καὶ τῆς καρδιάς μου μέσα.

Τέλος φτάσαμε μπροστὰ στὸ σπίτι.

«Τάσω, μωρή ! Τὸ μπρίκι γιὰ καφέ», φώναξε ἀπόξω ὁ Νικολούλας. «Ἄντε μέσα νὰ βγάλω γὼ λίγο νερο», μού εἶπε καὶ τράβηξε στὸ πηγάδι.

Ἡ Τάσω βγήκε στὴν πόρτα. Κοσκίνιζε στάχτη μέσα κ' εἶτανε ἀπὸ τὰ μαλλιά ὡς τὰ πόδια σκονισμένη. Ἡ εἰκόνα τῆς ἀρρεθωνιαστικιάς μου παρουσιάστηκε μέσα μου καὶ ντράπηκα μὲ τὸν ἑαυτὸ μου. Τὰ δυὸ παιδιὰ τῆς Τάσως, ποὺ τρέζανε κοντὰ τῆς νὰ τὴν πιάσουνε ἀπ' τὸ μεσοφῶρι, ξυπόλυτα κι αὐτὰ καὶ βρώμικα, μὲ κάμανε νὰ σιχαθῶ περισσότερο. Ὅσοσο τὴν καλημέρισα καὶ μπήκα μέσα.

Μὲ καλημέρισε κ' ἐκεῖνη μουδιασμένη κ' ἤρθε

κοντὰ στὴν κάμαρα ποὺ πέρασα καὶ κάθισα.

«Τί ἔμαθα ; Εἶν' ἀλήθεια ;» μὲ ῥώτησε.

Κούνησα τὸ κεφάλι χαμογελώντας.

Ἡ ματιὰ τῆς ἄστραψε : «Κ' ἐμένανε δὲ μὲ στο-χάστηκες ;» μού εἶπε πνιχτά.

«Τί νὰ στοχαστῶ ; Ἄλλο δὲν πῆγαινε τὸ πρᾶμα» τῆς ἀπάντησα.

«Γιὰ σένανε. Ἐγὼ τί θες νὰ γίνω ;»

Τῆς ἔδειξα τὸν ἄντρα τῆς, ποὺ γύριζε μὲ τὸ νερὸ ἀπὸ τὸ πηγάδι, καὶ τὰ παιδιὰ τῆς, ποὺ εἶχανε μπεῖ ἀποπίσω τῆς στὴν πόρτα.

Ἡ ματιὰ τῆς ξανάστραψε πιδ ἄγρια καὶ θέλησε κάτι νὰ πεῖ. Μὰ ὁ Νικολούλας μπήκε μέσα.

«Δὲν ἔβαλες, μωρή, τὸ μπρίκι ἀκόμα ; Μήτε φωτιά δὲν ἀναψες ;» τῆς εἶπε ἀπότομα.

«Ἐγὼ τῆς εἶπα νὰ μὴ βάλει», τοῦ εἶπα. «δὲν ἔχω καιρὸ νὰ κάτσω.»

«Μὴν τὸν ἀκούς, μωρή· σύρε γλήγορα ἀναψε φωτιά», τὴν ἔσπρωξε.

Ἡ Τάσω τὸν κοίταξε μονάχα. χωρὶς νὰ κουνήσει. Ἔνα ἀπὸ τὰ παιδιὰ ἤρθε κοντὰ τῆς καὶ τὴ γκρίνιαξε. Τοῦδωσε μιὰ σπρωχτιὰ καὶ πετάχτηκε ὄξω, ἐνῶ τὸ παιδί ἔβαλε τὸ κλάμα.

«Τί σοῦκαμε, μωρή ; Τί βαρᾶς ἔτσι τὸ παιδί ;» τῆς φώναξε θυμωμένα ὁ Νικολούλας κ' ἔκαμε νὰ πάει κοντὰ τῆς.

«Ἔ ! δὲν ἤρθα δῶ γιὰ νὰ μαλώσετε», τοῦ φώναξα. «Ἄντε σιάξε τᾶλογο· μὲ καρτεροῦνε οἱ ἀρρώστοι μέσα.»

Ὁ Νικολούλας μὲ κοίταξε καὶ βγήκε.

Εἶδα πῶς δὲν εἶτανε τόπος κι ὠρα γιὰ περισσότερες κουβέντες μὲ τὴν Τάσω καὶ σηκώθηκα νὰ πάω κοντὰ στὸν Νικολούλα. Μὰ ἐκεῖνη μὲ πρόφτασε στὴν πόρτα.

«Θυμᾶσ' ἐκεῖ τὸ βράδι ἐδῶ», μού εἶπε δείχνοντας μέσα στὸ σπίτι. «Θυμᾶσαι σοῦπα : φέβγα. Καλὰ εἶμουνα ὅπως εἶμουνα.» Ἀμίψανε τὰ μάτια τῆς μὲ τὰ στερνὰ τὰ λόγια.

«Ἔ, καὶ δὲν ἔφυγα ;» τῆς ἀπάντησα.

Τὸ χέρι τῆς, ποὺ μού εἶχε ἀδράξει καὶ μού κούνησε τὸν ὄμο, ἔπεσε κάτω. Ἐσκυφε γιὰ μιὰ στιγμή καὶ τὸ κεφάλι. Μὰ ἄξαφνα τὸ ξανασήκωσε καὶ μὲ κοίταξε ἀγριεμένα. Τὰ χεῖλη τῆς τρέμανε καὶ τὰ δόντια τῆς γυαλίτανε.

Ὁ Νικολούλας πέρασε μὲ τὸ ἄλογο νὰ τὸ ποτίσει. Πῆγα κοντὰ του καὶ τὸν βόθησα νὰ τὸ τοιμάσει. Ἡ Τάσω στεκότανε στὴν ἴδια θέση, κοιτάζοντάς με μὲ τὴν ἴδια ματιὰ ὅσο ποὺ καθαλλίκεψα κ' ἔφυγα.

8.

Χτύπησα τὸ ἄλογο κ' ἔφεβγα βιαστικῶς. «Ἡ πρώτη ἐντύπωση τὴν ἀγρίεψε. Θὰ τῆς περάσει σὰν τὸ συνηθίσει», σιχαζόμουνα καὶ γύρεβα νὰ συχᾶσω κ' ἐγὼ τὴν ταραχὴ μου. Καὶ χτυπούσα τὸ ἄλογο γιὰ νὰ φτάσω ὅσο μπορούσα γλήγορῶτερα στὸ χωριό, νὰ βρῶ τὴν ἡσυχία μου μακριὰ τῆς. Μὰ δὲταν ἔφτασα στὸ σπίτι μου καὶ πῆρα νὰ ντυθῶ γιὰ νᾶβγω ὄξω, τὴν ξανάειδα μὲ τὸ νοῦ μπροστὰ μου πάλι, θυμήθηκα τὸν τρόπο τῆς, τὴν ἄγρια τὴ μα-

τιά της κ' ἐνώ ἤθελα νὰ τὴ λυπηθῶ μέσα μου, ἀρχισα νὰ θυμώνω μὲ τὴν τόλμη της. «Εἶδες ἀδιαντροπιὰ», μοῦ ἔλεγε μιὰ φωνὴ μέσα μου· «μὰ ποῖός σου φταίει; αὐτὰ παθαίνει ἕποιος μπερδέβεται μὲ τοὺς κατώτερούς του, ὅποιος ξεχνᾷ τὴ θέση του.» Καὶ θυμωμένος μὲ τὸν ἑαυτὸ μου τώρα βγήκα ὄξω στὴ δουλειά μου.

«Θὰ τὸ δεῖ κι αὐτὴ, σὰν τὸ σκεφτεῖ, πὼς δὲν μποροῦσε νὰ τραθήξει πιὸ μακριὰ τὸ πρᾶμα», σὺλ λογιόμουνα πάλι, γυρέβοντας νὰ σωπάσω μέσα μου τὴν ταρχή μὲ κάθε τρόπο. Καὶ μιὰ στιγμή τὴ σώπαινα· ὥστόσο δὲν πιστέω νὰ μὲ εἶδανε ποτὲ οἱ ἀρρώστοι μου τότῳ ἀφαιρεμένον ὅσο τὴν ἡμέρα αὐτῆ. Δὲν τὸ περίμενα ποτὲ πὼς ἡ Τάσω θάδειχνε τόση αὐτάδεια. Κι αὐτὸ μὲ θύμωνε ὅλο καὶ περισσότερο. Μὰ μὲ τὸ θυμὸ τί θάβγαζα; Ἔπρεπε νὰ βρεθεῖ τὸ μέσο νὰ σωπάσει ἡ ἀδιαντροπιὰ της. Σκέφτηκα πολλά, ὅσο πού νόμισα πὼς τὸ βρήκα. Ἡ Τάσω, εἶπα μὲ τὸ νού μου, συνήθισε στὴν καλοπέραση. Τόξερε πὼς τὸ περισσότερο γιὰ χάρη της εἶχα βάλει τὸν ἀντρα της δεύτερο νοικοκύρη στὰ χτήματά μου. Χάρη σ' αὐτὸ δὲν εἶχε πιὰ ἀνάγκη νὰ δουλέβει ἡ ἴδια μὲ τὴ μηχανή. Χάρη σ' αὐτὸ μποροῦσε νὰ βάζει κάθε δειλινὸ τὸ παστρικό της φόρεμα καὶ νὰ βγαίνει στὴν αὐλόπορτά της νὰ φλυαρεῖ μὲ τίς γειτόνισσες. Αὐτὸ τὸ νόημα ἔδινε στὸ λόγο πού μοῦ εἶχε πεῖ: «Κ' ἐγὼ τί θές νὰ γίνω;» Δίχως λοιπὸν νὰ γρήσω μπῆκα σ' ἕνα ἐμπορικό, διάλεξα ἕνα φόρεμα γι' αὐτὴ, ἕνα μεταξωτὸ ζωνάρι καὶ μιὰν ἀτλαζένια σκούφια γιὰ τὸ Νικολούλα, ἀπὸ ἕνα φόρεμα γιὰ τὸ καθένα ἀπ' τὰ παιδιὰ της, τὰ τύλιξα, ἔβαλα μέσα καὶ δυὸ εἰκοσιπεντάρικα καὶ τᾶστειλα τὸ μεσημέρι μὲ τὸν ὑπερέτη μου ὄξω στὴν ποταμιὰ. «Αὐτὰ θὰ τῆς δώσουνε νὰ καταλάβει πὼς ἡ ζωὴ της δὲ θάλλάξει», εἶπα κι ἀρχισα νὰ συχάζω κ' ἐγώ. Ἐφαγα μὲ ὄρεξη, κοιμήθηκα, καὶ τὸ δειλινὸ τράβηξα στὴν ἀρρεβωνιαστικιά μου.

Τὸ βράδι εἶχα ξεχάσει πὲς ὀλίτελα τὰ πρωῖνὰ καὶ στοχαζόμουνα μονάχα τὴν καινούργια τὴ ζωὴ πού ἀρχίζε γιὰ μένα. Μὲ τὴν πρωτόγνωρη χαρὰ της κατέβηκα τὸ βράδι ἀργὰ νὰ κοιμηθῶ στὴν κάμαρά μου. Ἄναψα τὸ φῶς καὶ πῆρα νὰ γδυθῶ. Ἄξαφνα, σὰν εἶχα πιὰ ξεποδεθεῖ, ἀκούσα χτύπο στὴν πόρτα.

«Ἐρχονται νὰ μὲ φωνάξουν ἀπὸ κανέναν ἀρρωστο», στοχάστηκα· «νὰ μὴν εἶτανε κάναε κάνας κοντοτάδος καὶ νὰ πλερωθεῖ ὁ κόπος.»

Πήγα κι ἀνοιξα τὴν πόρτα. Μοῦ πιάστηκε ἡ πνοὴ σὰ γνῶρισα τὴν Τάσω. Ἡ ματιὰ της ἔστραψε μὲς τὸ σκοτάδι. Δίχως νὰ βγάλω τσιμουδιά τὴν ἀφρησα καὶ μπῆκε μέσα.

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ, τί εἶν' αὐτὰ; σὲ ποιὸν τὰ στέλνεις;» μοῦ εἶπε δείχνοντας στὰ χέρια της τὸ δέμα πού τῆς εἶχα στείλει.

«Σ' ἐσένανε καὶ στὰ παιδιὰ», τῆς εἶπα.

«Στὰ παιδιὰ σου πὲς», μοῦ εἶπε βραχνὰ καὶ πέταξε χάμω τὸ δέμα.

Εἶδα πὼς ἔπρεπε νὰ τῆς θυμώσω, νὰ γριέψω κ' ἐγώ.

«Γιὰ νὰ σοῦ πῶ», τῆς εἶπα· «θαρρεῖς πὼς θὰ βγάλεις τίποτα μ' αὐτὰ; Ἐσὺ θὰ τὸ μετανιώσεις.»

Γέλασε δυνατὰ: «Ἐγὼ χαμένη εἶμαι, τὸ ξέρω· μὰ κ' ἐσένανε δὲ θὰ σ' ἀφήσω ἔτσι.» Ἡ φωνὴ της ἔτρεμε.

«Γιὰ στάσου μιὰ στιγμή· νὰ κουβεντιάσουμε ἡσυχα», τῆς εἶπα χαμηλώνοντας τὴ φωνή· «τὸ στοχάστηκες ποτὲ μὲ τὰ σωστά σου πὼς θὰ περνοῦσε ἔτσι ὀλη ἡ ζωὴ;»

«Τίποτες δὲ στοχάστηκα», μ' ἔκοψε.

«Ἐ, τότες γιατί ἀγριέβεις ἔτσι; Τί κάνεις τόσο σούσουρο; Ἐσὺ καλὰ θάσαι πάντα. Δὲ θὰ σ' ἀφίσω γώ. Δὲ θὰ σοῦ λείψει τίποτες. Σύχασε μονάχα.»

«Νὰ συχάσω γώ γιὰ νὰ χεις ἐσὺ τὴν ἄλλη», μ' ἔκοψε ξανά καὶ μὲ κοίταξε ἄγρια.

Ἡ ἴδεια πὼς ἔβαζε τὸν ἑαυτὸ της ἴσα μὲ τὴν ἀρρεβωνιαστικιά μου μ' ἀγριέψε. Μὰ οὔτε ἡ ὄρα οὔτε ὁ τόπος εἶτανε γιὰ θυμούς. Θέλησα νὰ τὴν καλοπιάσω.

«Ἄτιμε, ἀναίστητε», μοῦ ξαναφώναξε μετρώντας με ἀποπάνω ὡς κάτω μὲ τὸ μάτι.

Τὴν ὄρα αὐτὴ τονὲ συλλογίζουμαι τὸ λόγο της. Τὴ στιγμή δμως πού τὸν ἀκούσα μοῦ ἀναψε μονάχα πιὸ πολὺ τὸ αἶμα. «Ἀδιάντροπη!» εἶπα μέσα μου, μὰ δὲν τὸ ξεστόμισα. Μοῦ ἦρθε μεμιάς ὀλη ἡ φρονιμάδα πού τὴν εἶχα χάσει τόσα χρόνια. Ἐπρεπε νὰ συχάσω τὴν ἀδιάντροπη, νὰ τὴ φέρω μὲ κάθε τρόπο στὰ λογικά της καὶ νὰ τὴ βγάλω ἀπὸ κει μέσα. Ἡ κάμαρά μου μοῦ φαινότανε ἱερὴ τὴν ὄρα ἐκείνη. Καὶ τὸ χειρότερο, μ' εἶχε πιάσει κάποιος τρόμος, πού οὔτε τὸν εἶχα στοχαστεῖ ἀμέτρητες νυχτιές πρωτῆτερα. Φοβόμουνα μὴν ἀκούσει ἡ μάννα μου ἀποπάνω, μὴ νιώσει, μὴν παραμονέψει κάνας γείτονα, κάνας διαβάτης.

«Κ' ἐγὼ πὼς σ' ἔδλεπα τόσον καιρὸν μὲ τὸ Νικολούλα; Ἐτσι εἶν' ἡ ζωὴ. Δὲν τὴν κατάλαβες ἀκόμα;» θέλησα νὰ τῆς πῶ μὲ τὸ καλό.

«Μὲ τὸ Νικολούλα!» μ' ἔκοψε καὶ πάλι καὶ γέλασε.

«Γιὰ στάσου, μωρὴ Τάσω· γιὰ στοχάσου το καλὰ», δοκίμασα νὰ τῆς ξαναπῶ πηγαίνοντας κιντὰ της.

«Δὲν ἔχω νὰ στοχαστῶ τίποτες», μοῦ φώναξε καὶ μ' ἔπρωξε: «Ἄν ὡς ἀγρία δὲ στείλεις τὸ δαχτυλίδι πίσω, θὰ τῆς πᾶω τὰ δυὸ παιδιὰ στὴν πόρτα της.» Τίναξε καὶ τὰ δυὸ τὰ χέρια της μὲ ὀρη καὶ στάθηκε κοιτάζοντάς με.

Ἐκαμα νὰ τὴν πιάσω.

«Φέβγα! Αὐτὸ πού σοῦπα μοναχὰ», μοῦ εἶπε ξερά, μὲ ἀμπωξε κ' ἔφυγε γλήγορα.

(Στᾶλλο φύλλο τελιώνει)

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΣ ΚΑΤΖΟΠΟΥΛΟΣ

ΣΕ ΛΙΓΟ

ἀρχίζει τὸ τύπωμα τῶν ἔργων τοῦ **Σπήλιου Πασαγιάννη**.

Ὅσοι ἔτυχε νὰ κατέχουν ἀνέκδοτα χειρόγραφα του, παρακαλοῦνται πολὺ νὰ τὰ στείλουν **συστημένα** στὸν ἀδερφὸ τοῦ Παιτη, Κωστ. Πασαγιάννη, στὴ Ζάκυνθο.

ΡΟΥΣΣΙΚΗ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑ

E X E G I M O N U M E N T U M

(*Ἡ μετάφραση ἀφιερωμένη στὸν ποιητὴ τῶν*
« Ἐφιά σφραγίδων » ΣΩΤ. ΣΚΙΠΗ)

Μνημείο δικό μου στίλωσα τοῦ δὲν τὸ χτίσαν χέρι,
Καὶ δὲν τὸ φτάνει τὸ στενὸ τοῦ πλήθους μονοπάτι :
Περήφανο στυλώθηκε καὶ τὴν κορφή σηκώνει
Μὲ πείσμα πῶς ψηλότερα καὶ πῶς καμαρωμένα
Κι' ἀπ' τὴν ψηλὴ Ἀλεξανδρινὴ τὴν ξακουσμένη στήλη.

Ὅχι ! δὲ θά πεθάνω ἐγώ ! Καὶ σὰ θά γίνω στάχτη
Στὴ λύρα τὴν ἀθάνατη πάντα θά ζῆ ἡ ψυχὴ μου
Καὶ τοῦ κορμιοῦ μου τὴ φοβρὰ θά ξέρει νὰ ξεφύγει ---
Κ' ἕνας μονάχα ποιητὴς στὸν κόσμον ἂν ἀπομείνει
Κάτω ἀπ' τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ, θὲ νάμαι δοξασμένος.

Ἡ φήμη μου θά ξαπλωθῆ μὲς στὴν πλατεία Ρωσσία,
Καὶ κάθε γλῶσσα μὲς σ' αὐτὴ θά λέγῃ τ' ὄνομά μου :
Κι ὁ Σλάβος ὁ περήφανος, κι ὁ Φίννος, κι ὁ Καλιμουῦκος
Ποῦ ἔτσι τὶς στέπες ἀγαπᾷ, κι ὁ ἄγριος ὁ Τουγγούζος.

Παντοτινὰ θά μ' ἀγαποῦν καὶ θάμαι ὁ διαλεκτός τους.
Ποῦ τὶς καλὲς τους τὶς ὁρμές ἡ λύρα μου ξυνοῦθος,
Ποῦ δόξασα τὴ λευτεριά μὲς στὸ σκληρὸ καιρὸ μου.
Καὶ γύρεφα γιὰ τοὺς φτωχοὺς κι ἀπόκληρους τὴ χάρη.

Γονάτισε, μπρὸς στοῦ Θεοῦ τὸ θέλημα, ὦ Μοῦσα.
Μὴ σὲ τρομάξῃ ἡ προσβολή, μὴν ἀπαιτεῖς στεφάνια :
Ἀδιάφορη στὸν ἔπαινο καὶ στὴ συκοφαντία
Μὴ συζητῆς μὲ βλακείες.

Α. Σ. ΠΟΥΣΚΙΝ

ΤΟ ΤΡΑΓΟΥΔΙ ΓΙΑ ΤΟ ΠΟΥΔΙ ΤΗΣ ΦΟΥΡΤΟΥΝΑΣ»

(*Ἡ μετάφραση ἀφιερωμένη*
στὸ ΒΕΝΙΖΕΛΟ)

Ἀπῆλνω ἀπὸ τῆς θάλασσας τὸ γερασμένο κάμπο
μαζεύει ὁ ἀγέρας σύννεφα βαρῆ καὶ θυμωμένα. Κι
ἀνάμεσ' ἀπ' τὰ σύννεφα κι ἀνάμεσ' ἀπ' τὸ κῆμα
περνᾷ πουλὶ περήφανο σὰ μαῦρο ἀστροπελέκι.

Πότε τὰ κῆματα χτυπᾷ μὲ τὰ πλατιά φτερά του,
πότε ψηλὰ στὰ σύννεφα πετᾷ καὶ ὀρμᾷ σὰ βέλος,
κι ἀνοῖν τὰ σύννεφα βαθιὰ μὲς στὶς βραχνὲς κραξὲς
του, στὸ τολμηρὸ κελεύθισμα κρυμμένη τὴ χαρὰ του.

Κ' ἔχει κρυμμένη στὴ φωνή—φουρτούνας μαί-
ρη δῖρα ! Καὶ τῆς ὀργῆς τὴ δύναμη μὲς στὸ κε-
λεύθισμά του, τοῦ μίσους τὶς ἀχόρταγες κι ἀνταρε-
μένες φλόγες καὶ τὴ γερρὴ πεποίθιση ποῦ εἶναι δι-
κὴ του ἡ νίκη.

Ἄναστενάζουν οἱ δειλοὶ καὶ φοβισμένοι Γλάροι
σὰν ἀντικρύσουν φοβεροὶ τὴν ὄψη τῆς φουρτούνας.
Στριφογυρίζουν στὰ νερά, κ' εἶν' ἔτοιμοι στὸ κῆμα

νὰ βυθιστοῦνε τὸ βαθὺ τὸν τρόμο τους νὰ κρύβουν.

Εἶναι δειλοὶ κ' οἱ Κόλυμβοι, γιατί ἔχουν τὴν
κατάρτα νὰ μὴν τὴ νοιώσουνε ποτὲ τὴ γλύκα πῶχ'
ἢ πάλι γιὰ τὴ μικρὴ μας τὴ ζωὴ. Τὴ δειλιασμένη
τους ψυχὴ κάθε βροντὴ τρομάζει.

Κι ὁ Αἰπαρόχην ὁ κουτὸς κρύβει μὲς στὶς χαρά-
δρες καλοθεριμένο τὸ κορμί. Καὶ μοναχὸς φωνάζει,
περήφανος κ' ἐλεύθερος ὁ κράχτης τῆς φουρτούνας
ἀπῆλνω ἀπὸ τὴ θάλασσα ποῦ δέρνεται ἀφρισμένη !

Κι ὄλο πῶς χαμηλότερα καὶ πῶς μουγγὰ γυρίζουν
ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα τὰ σύννεφα τὰ μαῦρα, καὶ
τραγουδοῦν τὰ κύματα κι ὀρμοῦν ψηλὰ μὲ θάρρος
τὸ θυμωμένο κεραυνὸ στὸ στήθος νὰ δεχτοῦνε.

Φριχτὸς ξεσπᾷνε ὁ κεραυνός. Μὲς στὸν ἀφρὸ
τοῦ μίσους ἀναστενάζουν τὰ νερά. Μὲ τὸ βοριά χτυ-
πιοῦνται, κι αὐτὸς τ' ἀρπάζει μοχθηρὸς στὴ σιδερέ-
νι' ἀγκυλὴ καὶ κοπαδιὲς τὰ κύματα μὲς στοὺς γκρε-
μοὺς τὰ ρίχνει, τὰ θραναλίζει, τὰ χτυπᾷ, σὲ σκόνη
τὰ λιανίζει, καὶ σὲ ψιλὰ ριντίσματα τοὺς σμαραγδέ-
νιους ὄγκους.

Ὅρμᾷ, ζυγώνει τὸ πουλὶ σὰ μαῦρο ἀστροπελέ-
κι, σὰ βέλος μὲς στὰ σύννεφα περνᾷ νὰ τὰ τρυπή-
σῃ, καὶ μὲ τὶς ἄκρες τῶν φτερῶν ἀρπάζει ἀπὸ τὸ
κῆμα τὸ θυμωμένο τὸν ἀφρὸ ψηλὰ στὸ πέταμά του.

Καὶ νὰ περνᾷ σὰ δαίμονας περήφανο καὶ μαῦ-
ρο—φουρτούνας μαῦρος δαίμονας— καὶ πότε πότε
λὲς γελᾷ καὶ πότε λὲς πῶς κλαίει, γελᾷ σὰ δῆ τὰ
σύννεφα καὶ κλαίει ἀπ' τὴ χαρὰ του.

Μὲς στὸ θυμὸ τοῦ κεραυνοῦ—τὸ μαυροπούλι—
ἀκούει τὸ μοιρολόγι τοῦ χαμοῦ, τοῦ ἀποσταμοῦ τὸ
θρήνο, καὶ ξέρει πῶς τὰ σύννεφα τὸν ἥλιο δὲ θά
σβήσουν, — ὄχι, ποτὲ τὰ σύννεφα τὸν ἥλιο δὲ θά
σβήσουν !

Φριχτὸς οὐρλιάζει ὁ ἄνεμος . . . βροντᾷ τ' ἀ-
στροπελέκι . . .

Κοπάδια καὶν τὰ σύννεφα μενεξεδένιες φλόγες
ἀπ' τὸ βυθὸ τῆς θάλασσας ἀπῆλνω κρημασμένα, κ'
ἐκεῖνη ἀρπάζει τὶς φωτιές, καὶ μὲς στὴν ἄβυσσὸς τῆς
φειδολογοῦν οἱ ἀστριμπὲς σὰ φλογισμένα φεῖδια καὶ
γίνεται καὶ ξεψυχᾷ κάθε χρυσὴ τους λάμψη.

— Φουρτούνα ! νὰ τὴν ἔρχεται, κοντὰ εἶναι
παύ, φουρτούνα !—

Ἐλεύθερος καὶ φοβερός, ὁ κράχτης τῆς φουρ-
τούνας, αὐτὸ φωνάζει σὰν περνᾷ τοὺς φλογισμένους
θόλους, ἀπάνω ἀπὸ τὴ θάλασσα τὴν ἀγαναχτησμέ-
νη : Νὰ τί φωνάζει θαρρετὰ τῆς νίκης ὁ προφήτης :

— Ἔσπι μὲ πιότερη βοὴ καὶ δύναμη, φουρ-
τούνα ! . . .

ΜΑΞΙΜ ΓΚΟΚΥ

|Μετάφραση ΡΗΝΑΣ ΛΕΒΑΝΤΗ|

ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΗ ΣΚΙΠΗ

Ἔχω ἔμπρὸς μου ὄλα τὰ ἔργα τοῦ Σκίπη, πού ἐτύπωσε ὡς τὰ τώρα 13 βιβλία, ἂν ἀγαπάτε. Πιάνω στὰ χέρια μου τὸ πρῶτο ὡς τὸ τελευταῖο «Τραγούδια τῆς Ὁρφυνῆς» καὶ «Τσιγγανόθεοι.» Ὅλα ἄφτὰ τὰ ἔργα του εἶναι μιὰ μεγάλη συμφωνία γεμάτη αἴσθημα, σκέψη, χαρά, πόνο καὶ ἀγάπη, ἓνας καταρράχτης εἰκόνων κ' ἓνας καθρέφτης ὁμορφιάς. Θεοί, ἄνθρωποι, φαντάσματα ἔρχονται μέσα στὸ τεχνικώτερο περιβάλλον, πλαισμένο ἀπὸ τὴν «πλούσια φαντασία» τοῦ ποιητῆ νὰ μᾶς χαρίσουνε κάτι βαθὺ καὶ ἀδιαχώρητο ἀπ' τὴν ἰδεατὴ τους ὑπαρξή πού γίνεται τὶς περισσότερες φορὲς τόσο πραγματική.

Κ' ἔτσι ἄθελα μοῦ ἦρθε ἡ σκέψη πὼς ἂν ὁ Σκίπης, ὄλη ἄφτὴ τὴν ἐργασία τὴν ἐφανέρωνε γαλλικά, δὲ θάχε μέρος πού νὰ βάλῃ τὶς τιμὲς καὶ τὴ δόξα. Γιὰ ὄσους δὲν παρακολουθοῦνε καὶ δὲν ξέρουνε τί γίνεται στὰ λογοτεχνικά, τοὺς λέμε πὼς ὄλοι ὄσοι ἀκούγονται ὡς μεγάλοι ποιητές, Μαίτερλιγκ, Βερμαρέν, Ἄνρι ντέ, Ρενιέ, πάνου κάτου δὲν ἔδειξαν περισσότερη ἐργασία ἀπὸ τὸ δικό μας ποιητῆ, πού εἶναι, χωρὶς μισημένα λόγια, μεγάλος ὄσο καὶ κεῖνοι. Ἄκουσα μὲ τ' ἄφτὰ μου γνώμη γάλλων ποιητῶν γιὰ τὴν 7^η τραγωδία τοῦ «Ἀπέθαντου», μεταφρασμένη γαλλικά καὶ σὲ χειρόγραφο, ἄφτὸ τὸ μεγαλόπνοο ποίημα τοῦ Σκίπη. Ὁ ποιητῆς Paul Fort λόγου χάρι εἶπε πὼς εἶναι θεῖο ποίημα ὄπως τὰ καλύτερα ποιήματα τῶν μεγάλων ἀγγλων λυρικών, ὁ νέος φιλόσοφος George Batault πρόσθεσε : πανόμορφο ὄπως ὁ Βιργίλιος. Γιὰ τὴν «Ἀγιὰ Βαρβάρα» του μὲ τὸν ἴδιο ἐνθουσιασμό μιλήσανε.

Ἐγὼ βέβαια δὲν εἶμαι κριτικός, οὔτε κριτικὴ καταιπιάνομαι νὰ κάνω· εἶμαι ἓνα ἀπλὸς ἀναγνώστης καὶ ξέρω νὰ διαβάζω ἔργα γραμμένα στὴ γλώσσα μου, ἂν κ' ἔχω τὴν ἰδέα πὼς κριτικούς ἐμεῖς δὲν ἔχουμε δυστυχῶς. Ὁ κριτικός γιὰ νὰ εἶναι ἀμερόληπτος δὲν πρέπει νὰ γράφῃ οὔτε ποιήματα, οὔτε ρομάντζα, οὔτε δράματα.

Ὅλοι ὄσοι ἔκριναν τὸ Σκίπη ὡς τὰ τώρα γράφουν ἀπ' ὄλ' ἄφτὰ, καὶ μετριώτατα μάλιστα· ὄστε μπορεῖ νὰ φανταστῆ κανεὶς ἂν εἶναι δυνατὸ νὰ ἐκφραστοῦν γιὰ ἓνα τέτιο ποιητῆ πού ἔπρεπε νὰ εἶναι καύχημα ὄχι τῆς Ἑλλάδας ἀλλὰ τοῦ Ἑθνους ὄλόκληρου, πού ἀνέβηκε στὴν περιωπὴ ἄφτὴ τόσο νέος, ἀλήθεια, ἀφοῦ μόλις εἶναι 29 χρονῶν ἀκόμα.

Ἴσως ἔχει κ' ἐλαττώματα : Ἐνα ἀπ' ἄφτὰ εἶναι κ' ἡ μεγάλη **ἀλαξονεῖα** του πού σὲ κάθε περιστάση μᾶς τὴ φανερώνει· εἶναι ὄμως ἐλάττωμα πού συμπαθιέται σ' ἓναν ποιητῆ.

Πρέπει νὰ εἶναι κανεὶς ἢ μπακαλόψυχος ἢ ἔκφυλος ἢ κακεντρική ἢ βλάκας, γιὰ νὰ μὴν ἀναγνωρῆσῃ τὸ γιγάντιο οἰκοδόμημα πού ἔστησε ἓνας ἄνθρωπος, **μόνος**, ἀπάνω στὰ νιάτα του, ἀνάμεσα ἀπὸ πόλεμο σατανικό ἐναντίο του ἀπὸ μέρος πρῶτα τῶν καθαιρεβουσιάνων, κ' ἴστερα καὶ πολλῶν δημοτικιστῶν πού τὸν ἐπολέμησαν, ἄλλοι στὰ κρυφά, ἄλλοι στὰ φανερά, ἄλλοι παρωδώντας τοὺς στίχους του, ἄλλοι μὲ βρισιὲς βάνουσες καὶ πρόστυχες καὶ ἄλλοι μὲ ἀνώνυμα γράμματα πού ἔχει ὁ ποιητῆς στὴν κατοχὴ του. Μὰ κ' οἱ συκοφάντες τῆς ζωῆς του τῆς πολύτιμης πόσοι δὲν εἶναι ; Φτάνει νὰ σᾶς ἱστορήσω ἓνα γεγονός πού μᾶς διηγήθηκε τὸ περασμένο καλοκαίρι ὁ κ. Σπύρος Παππᾶς στὴν «Closerie des Lilas.»

Ὅταν τελευταῖα ὁ Σκίπης, κινημένος ἀπὸ ἐβγενικὰ νοσταλγία καὶ γιὰ νὰ ξεκουραστῆ ἀπὸ τόσους κόπους διανοητικούς, κατέβηκε στὴν Ἀθήνα γιὰ νὰ δεῖ τὴν οἰκογένειά του, τοὺς φίλους του, τὴν πατρίδα, ἴστερα ἀπὸ τόσα χρόνια πού εἶχε στὴν ξενιτιά, κάποιος γνωστὸς λόγιος, πού ἀποσιωποῦμε ἀπὸ σεβασμὸ στὸν ἑαυτό μας, τὸνομά του, στὸ καφενεῖο τοῦ Ζαχαράτου, ὄπου εὑρίσκονταν ὁ κ. Μ. Τσιριμῶκος, ὁ μακαρίτης Γιαννέπουλος καὶ ὁ κ. Σπ. Παππᾶς, τοὺς ζύγωσε καὶ τοὺς εἶπε σὲ μυστηριώδικο τόνο, τί νομίζετε ; Πὼς τὸ Σκίπη τὸν ἐξορίσανε ἀπ' τὴ Γαλλία !!! Ἐδῶ πάλι στέλνουνε ἀνώνυμα γράμματα καὶ γράφουνε, τί νομίζετε ; Πὼς τὸ Σκίπη τὸν ἐξορίσανε ἀπ' τὴν Ἑλλάδα !!!

Μὲ τέτοια αἰσχρὰ καὶ ἄτιμα μέσα τὸν ἐπολέμησαν κάθε στιγμὴ, ὄμως ἄφτὸς ὑπέροχος, σχεδὸν χωρὶς νὰ παραπονεθῆ, ἀπὸ κάθε ἄλλη ἀπάντησή του ἐπροτίμησε τὴν ἀπάντησι τῶν ἔργων, στέλνοντας ἑλληνοπρεπέστατα καὶ σ' ἄφτοὺς τοὺς ὑβριστῆς του τὰ ὄραῖα του βιβλία, καὶ δίνοντας τὸ μεγαλύτερο παράδειγμα στοὺς νέους, πού ἔχουν ἓνα μεγάλο σκοπὸ στὴ ζωὴ τους, πὼς πρέπει νὰ ἐργάζονται μὲ ἀφταπάρνηση, μὲ θάρρος, μὲ ἡρωϊσμό, ὄπως ἄφτὸς πού ἔκανε τὴ ζωὴ του ὄλη ἓνα τραγῶδι, ἓνα ἀριστούργημα.

Μὲ τὰ λίγα μου ἄφτὰ λόγια δὲ γύρεμα νὰ κάνω ἀνάλυσι τῆς ἐργασίας του.

Ἄφτὸ σήμερον ἢ ἄβριο θὰ βρεθοῦνε πολλοὶ νὰ τὸ κάνουν. Γύρεμα μονάχα νὰ πῶ σ' ἄφτοὺς πού καμώνονται τοὺς ἀδιάφορους, τοὺς κουτοὺς, καὶ τοὺς σοφιστῆς ἔμπρὸς στὸ ἔργο του, πὼς τοὺς νοιώσαμε ἐπιτέλους καὶ θὰ κάνουν καλὰ νὰ μὴ βγάλουνε ποτὲ τὴ φαρισαϊκὴ τοὺς χλιμίδα. Ὅσο γιὰ τὸ Σκίπη, ἀρκετοὶ εἶναι γιὰ σήμερον οἱ ἀντίθετοι ἀπ' ἄφτοὺς πού τὸν θαμιάζουνε καὶ τὸν παρακολουθοῦνε μὲ πραγματικὴ ἀφοσίωσι στὸ μοναδικὸ ξετίλλιμά του.

Παρίσι Νεέβρη, 910.

ΜΑΡΙΟΣ ΒΑΡΒΟΓΑΝΗΣ

ΜΑΡΙΑ Η ΜΑΓΔΑΛΗΝΗ

Χριστέ μου, απαρηνήθηκα την πρώτη τή ζωή μου . . .
 "Αν τή φτωγή μου τήν καρδιά είχα γιά τούς πολλούς
 Σάν περιβόλι δλάνοιχτο πού τρέχανε νά κόψουν
 Χλωμούς, εύκολογέννητους και μαγικούς άνθους,

"Αν τó κορμί μου εΐτανε θείου κρασιού ποτήρι
 Πού σπάταλα σκορπίζοντας μεθήσι δυνατό
 Έμοίραζεν όνειρατα και πίκρες και λαχτάρα
 Μέ τó κρασί τ' άνέροτο, τó πύρινο πωτό,

"Αν στή ματιά μου βιάσασα, στα χείλη μου κρατούσα
 Τά πάθη πού γι' αγίατη μου γυρεύαν ν' αναφτούν
 Σ' αίματα φλογερόχρωμα και σέ ματιές πού σβήνουν
 Και σέ καρδιές πού θνήσκοντας μόνο γιά μέ χτυπούν.

Εΐμουν έγώ ή Μαγδαληνή, τó ζωντανό μεθήσι,
 Ένας ώραιος δαιμονας και τής φωτιάς θεά.
 Μά ήρθες εσύ, και δάκρυα πρωτόγνωρα ξυπνήσαν
 Στής στειρεμένης μου καρδιάς τή φλογερή σπηλιά.

Τής άρετης, Χριστέ, οί όχτροί μυρωδικά μου έφεραν
 Πολύτιμα· στα πόδια σου, ιδές με, τά σκορπώ.
 Συχώρα με ! συχώρα με ! τά περασμένα άίρινο
 Γιά νάρθω στό γλυκύτατο πού δείχνεις ούρανό . . .

Νάρθον και μύρον άρώματα σκορπιστήσαν τριγύρω
 Στού ήλιου τά στεφνόφωτα πού χάιδευαν δειλά
 Του Ναζωραίου τó γλυκό και σκεφτικό κεφάλι
 Και τής πικρης άμαρτωλης τά ξεπλεκα μαλλιά.

"Έγυρε τ' "Αστρο κι' άντηγίαι τó σχώριο, τονισμένο
 Έσάν ούράνιο κάλεσμα μ' άγγελικές φωνές . . .
 'Ο ήλιος χάθηκε, ξανά γιά νάρθη νά φωτίση
 Άμαρτωλης γονάτισμα κι' άμαρτωλών χωρές.

ΚΑΘΑΡΕΤΗ ΔΗΛΙΑ

Η ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΟΙΗΣΗ*

Ανάλυση του ποιητικού έργου του Σολωμού δεν περιμένετε βέβαια από μένα. Όλοι σας, είμαι βέβαιος, ξέρετε άπ' έξω κάποιους στίχους του Ποιητή και οί στροφές του άθάνατου Έγνου φτερουγίζουσε μέσα στο μυαλό έλονών μας. Και όμως θά ήθελα νά διαβάζαμε μαζί τούς στίχους τούς περίφημους των «Έλευθερων Πολιορκημένων» και θά ήθελα ν' ακούσετε τή Μαρία, θυγατέρα και γυναίκα μαζί του Λάμπρου, νά τραγουδάη «Τά Δυό 'Αδέλφια» και τήν «Τρελλή Μάννα.» Παθητικότεροι και σπαρταχτικότεροι στίχοι δεν είναι άλλοι στή νεοελληνική τήν ποίηση. Άλλ' ό Σολωμός δεν είναι ό ποιητής των στρωτών στίχων και τής χτυπητής δημοκαταληξίας άν βάλετε μάλιστα και τή γλώσσα του τήν άρκετά άκανόνιστη και τó νόημα τó βαθύ

και κάπως κρυμμένο θά συμφωνήσετε μαζί μου, πώς πρέπει νά τόν άφήσουμε στήν Όλυμπία του τή γαλήνη. Τό ίδιο θάλεγα και γιά τόν άλλο τόν έπίσης μεγάλο Ζακυνθιανό, τόν Κάλθο, πού μας θυμίζει με τίς άνυπόταχτες τίς 'Φρές του τόν άρχαίο τόν Πίνδαρο. Άυτός κι ό Σολωμός είναι οί δυό πανύψηλες κολόννες τής Έρτανησιώτικης Ποιητικής Σχολής, πού έβγαλε μαθητάδες άξιους: τόν Τερτσέτη, τόν Τυπάλο, τó σατυρικό Λασκαράτο, τó Μαρκορά και τόσους άλλους άκόμα

Έρτανησιώτης είναι και τής Μαδουρης ό περιφημος έρμηίτης. Άλλ' άν και Έρτανησιώτης, ό Βαλαωρίτης δέ φαίνεται έπηρασμένος τόσο άπό τó Σολωμό όσο άπό τή Δημοτική τή Μούσα. Η ποιήσή του είναι καθαυτό συνέχεια των λαϊκών τραγουδιών, κ' ή άντρίκια μελωδία του στίχου του, θαρρείς πώς βγαίνει άπ' τήν άρματωλική τή λύρα. Λαϊκότερος, έρμητικότερος, παθητικότερος του Σολωμού και του Κάλθου, είναι ό έμπνευσμένος ψάλτης τής άρματωλικής ζωής, είναι ό μεγαλόστομος βάρδος του 21, κι ό τροβαδοϋρος των κατορθωμάτων και των συμφορών τής Πατρίδας. Είναι ό Έθνικός Ποιητής. Ό στίχος του γραμμένος στή γλώσσα των δημοτικών τραγουδιών, πλουτισμένος με όλους τής γλώσσας τούς ιδιοματισμούς, ξεχειλίζει άπό ζωή, άπό δύναμη, άπό πάθος. Δεν έχει όμως τή φαντασία του Κάλθου, ούτε τó βάθος του στίχου του Σολωμού. Πάντα, ώστόσο, άπομένει μιά κορφή του νεοελληνικού Παρνασσού, και ή ποιήσή του σημειώνει ένα σταθμό στήν ποιητική φιλολογία μας.

Έτέτοις ό φλογερός ποιητής των «Μνημοσύνων» και τής «Κυρά-Φροσύνης.» Η λύρα του ψάλλει παντού και πάντα τήν Πατρίδα, κι άν κάποτε τραγουδάει και κάποια αίτημα άλλο ό Βαλαωρίτης, βρίσκει τρόπο νά τó συνδέση με μιά κεντρική πατριωτική ιδέα. Έτέτοις τó θέμα πού ψάλλει άριστοτεχνικά και στέ «Φωτεινό» τó καλλίτερο ίσως των ποιημάτων του. Ό Φωτεινός, γέρος ζευγολάτης και παλιός πολεμιστής, διοργανώνει συνωμοσία γιά νά διώξη τούς Ένετούς άπ' τήν πατρίδα του τή Λευκάδα. Φεύγει λοιπόν στα βουνά, έπου στήνει τó αρχηγείο του. Παίρνει όμως μαζί του και τή μονάκριβη θυγατέρα του τή Θεοδοΐλα, και προβλέποντας τó θάνατό του, τήν άρραβωνιάζει με κάποιο άπό τά παλληκάρια του. Τó ξετύλιγμα του μύθου δίνει άφορμή στόν ποιητή νά τονίση κι άλλες, έξόν άπό τήν πατριωτική, χορδές τής θαυμασίας λύρας του. Νά έξαφνα πώς περιγράφει τή Θεοδοΐλα, τόν άγνόν εκείνο κρίνο της Λευκάδας :

Τήμεν' άκόμη άνόπαντρον, μιά μένη θυγατέρα,
 Ή έμορφη ή Θεοδοΐλα του, γλυκό του στεφνοπαίδι.
 Δεν είχε κλείσει δεκαφτά κι άμεστο έμμοσχόβλα

* Η άρχή στόν αριθμό 411.

τοῦ λόγγου τ' ἀγριολόλουδο. Ποτὲ παρόμοιο μάτι
 Τῆ δ' ὄσῃ, δὲν ἐφώτισε πατέρα ἐδομηγνάρη.
 Οὔτε τ' ἀγέρι τοῦ Μαγιστοῦ τόσῃ, θροσιὰ καὶ γλύκα
 Χύνει ποτὲ σὲ σιθικὰ μυριοφαρκιομένα,
 "Ὅσῃ ἐσκορποῦσε ἐλέγγυρα μὲ τὸν ἀνασκαμὸ τῆς
 Αὐτῆ τοῦ Κόντρου ἢ ἀμάλαγγ, περήφανη παιδοῦλα.
 Μὲ τὸ τραγοῦδι κάθεται στὸν ἀργαλειό κ' ἠφαίνει,
 Μὲ τὸ τραγοῦδι διάζεεται, μὲ τὸ τραγοῦδι φέρνει
 Τῆ στάμνα στὸ κεφάλι τῆς μὲ τοῦ Φρηῆ τὸ κρόο,
 Τὸ κρόο, τὰῖρετο νερό. Στὸ βότανο, στὸ θέρο,
 Παντοῦ στὸ στερολόγγημα, στὸν τρύγο, στὸ κοπάδι,
 "Ὅθε περάσῃ τῆς καρδιάς τὰ σύγγενφ' ἀποδιώχνει.
 Καὶ βασιλεύει ὁποῦ σταθῆ παρηγοριά καὶ γέλιο.
 Δροσοτολίδα τῆς αὐγῆς, χαρὰ, χαρὰ στὰ χεῖλι
 Ποῦ θά τὴν πιῶν μ' ἓνα φίλι, χνοῦδι παρθένου κρίνου,
 Χαρὰ, χαρὰ στὰ δάκτυλα, ποῦ τὸ μαλάξουν πρώτα!

Εἶναι ἴδια τῆς Ναυσικῆς ἢ Ὀμηρικῆ περιγραφῆ
 στῆν Ὀδύσεια. Ἄς δοῦμε τώρα πῶς στῆν καρδιά
 τῆς ἀθώας αὐτῆς παιδοῦλας ἄρχισε νὰ λουλουδίξῃ
 ἢ Ἀγάπη γιὰ τὸν καλὸ τῆς: Εἶναι ἢ νύχτα τῶν
 ἀρραβιώνων τῆς κ' ἢ κόρη πάει νὰ κοιμηθῆ.

Κ' ἐπλάγιασε πρώτη φορά χωρὶς νὰ βασιλέψουν
 Τὰ μάτια τῆς τὰ φωτεινὰ στὰ βόθρῃ τοῦ πελάγου
 Ποῦ πλημμυρεῖ γλυκὰ γλυκὰ τῆς νείότης τὸ κρεβάτι
 Καὶ πῶχει κήματα κι ἀφροῦς, ὀνειράτα κ' ἐλπίδες.

Μέσα σ' ἐκείνην τὴν καρδιά, π' ὡς τότε σφραγισμένη
 Δὲν ἔννοιθε τὸ κέντημα τοῦ πόνου καὶ τὴν πίκρα.
 Μιὰ μελιτοσοῦλα παρδαλῆ, ποῦ τὴν ἔλν Ἀγάπη,
 Κι ἀντὶ τὰ δειντοελίδια νὰ βέσκη καὶ τὰ ρόδα.
 Γυζαίνει ἀνθρώπινες καρδιές, κ' ἐκείθε πίν' ἢ κλέφτρα
 "Ὅσῃ, ἐν εὐρή, μεσοχολιά, ὄσῃ, ἐν εὐρή, γλυκάδα,
 Εἶχε φωλιάσει μυστικά κ' εἶχε ξυπνήσει τώρα.
 Κ' ἐνφ' τῆς ἐκατάβρασε τὰ σπλάχνα μὲ τὸ μέλι
 Π' ἀκούραστα ξεδιάλεγε μέσα σὲ τέτοιον κήπο,
 Χωρὶς νὰ θέλῃ κάποτε, στῆν τρέλλα, στὸ θυμὸ τῆς.
 Τῆ μαύρη τὴν ἐλόχευε σκληρὰ μὲ τὸν ὄσκαρ τῆς.

Τέτοιους στίχους θὰ τὸ θεωροῦσε βέβαια τιμὴ
 του νὰ τοὺς υπογράψῃ κάθε ποιητῆς καὶ δικός μας
 καὶ ξένος. Καὶ ἔμωσ δὲν εἶναι οἱ καλλίτεροι τοῦ
 Βαλαωρίτη Στὰ πατριωτικά του τὰ τραγοῦδια ὁ
 ποιητῆς ἀνεβάξῃ πολλές φορές τὸν Πήγασό του σὲ
 λυρικώτερα ὕψη καὶ γίνεται Πρωφήτης ἐμπνευσμέ-
 νος ἀπὸ κάποια ἀθώρητη Θεότητα . . .

Μὰ καιρὸς πιά, θαρρῶ, νὰ προχωρήσουμε στὸ
 τέλος τῆς ἀρκετὰ μακροῦς αὐτῆς μελέτης. "Ὅστερ'
 ἀπ' τὸ Βαλαωρίτη ἢ ποίησι, πέφτει σὲ χαμηλότε-
 ρο κάπως ἐπίπεδο μὲ τοὺς Παράσχους, τοὺς Ραγ-
 καθίδες, τὸ Βασιλειάδη, τὸν Παπαρρηγόπουλο καὶ
 τόσους ἄλλους ἀκόμα. Γρήγορα ἔμωσ μιὰ καινούρ-
 για ζωὴ γίνεται καὶ πάλι στὸ ἔθνικὸ τὸ Τραγοῦδι
 καὶ ποιητῆς ὄσῃ τὸν Κρυστάλλη, τὸ Δροσίνη, τὸ Βι-
 ζυγιὰ καὶ ἄλλους, φέρουνε νέα γλύκα καὶ θροσιὰ
 ἀγροτικῆ στῆν ποίησή μας, ποῦ μὲ μιὰς πετιέται
 εὐτὺς κατόπι μεσοῦρανα μὲ τὸ μεγάλο τὸν Παλα-
 μᾶ μας.

Τὸ πῆδημα εἶναι τόντις τόσο ἀπότομο καὶ τόση
 ἀπόσταση χωρίζει τοὺς σύγχρονους ὄλους ἀπ' τὴ με-
 γαλοφάνταστη Παλαμικῆ ποίησι, ποῦ ξαφνίξει κα-
 θαυτὸ καὶ συντελεῖ βέβαια ὥστε νὰ μένη ὄσῃ ἐξω
 καὶ μακριὰ ἀπ' τὸν καιρὸ του ὁ ἀσύγκριτος καὶ ὑ-
 περνεφέλος ποιητῆς τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ Γύ-
 φτου» Γιατὶ ὁ Παλαμᾶς δὲν εἶναι μόνο ὁ "Ἕλληνας
 ποιητῆς, οὔτε παθαίνεται μονάχα ἢ Μοῦσα του μὲ
 τὰ ὀνειράτα καὶ τὰ πάθια τῆς Φυλῆς. Εἶναι πρὶν
 ἀπ' ὄλα ὁ Ἄνθρωπος κι ὁ Φιλόσοφος Παιητῆς. «Ἡ
 ἄρπα του ἢ χρυσολεφκντένια» μὲ τίς ἀμέτρητες
 χορδὲς πάλ्लεται ἀπ' ὅ,τι ψηλὸ κ' εὐγενικὸ στὸν κό-
 σμο ὄλο, κ' ἢ Μοῦσα του ἀπότομα ἀντικρύζει ὄλα
 τὰ προβλήματα καὶ γυρεύει νὰ σηκώσῃ ὄλων τῶν
 μυστηρίων τοὺς πέπλους. Φυσιολάτρης κατὰ σειρὰ
 καὶ πανθεϊστής καὶ χριστιανὸς καὶ ὀλιστῆς καὶ ἄ-
 θεος, σ' ὄλα πιστεύοντας καὶ τῶν πάντων ἀρνητῆς,
 σιμώνει σ' ὄλα τοῦ κόσμου τὰ προβλήματα καὶ ἀ-
 πλώνει τὰ χέρια πρὸς ὄλες τίς Χίμαιρες γιὰ νὰ τ'
 ἀποσύρῃ κατόπι μὲ τῆς ἀμφιβολίας τὴν πίκρα καὶ
 νὰ τεντιώσῃ τὸ αὐτὶ πρὸς κάποια μακρινὴν Ἀρμονία
 ποῦ περιχίνει τὸν κόσμο καὶ τὴ Δημιουργίαν ἐλά-
 καιρη . . .

Τέτοια ἢ ποίησι τοῦ Παλαμᾶ. Στὶς περίφημες
 τίς «Πατρίδες» του, ἀφοῦ ψάλλῃ τὸ χωριὸ του, τὴν
 Ἀθήνα, τὴ λευτερωμένη καὶ τὴ σκλάβαν Ἑλλάδα,
 ἀφοῦ κλάψῃ ἀπάνου ἀπὸ τὴν Ἡπειρο κι ἀφοῦ ἀ-
 πλώσῃ τὰ φτερά του μαζί μὲ τὸ Δικέφαλο Ἄητὸ
 ἀπάνου ἀπὸ τὴν Πύλη, ἀφοῦ ταξιδέψῃ στὰ πέντε
 τοῦ κόσμου πέρατα, ποῦ εἶναι πάντα γι' αὐτὸν Πα-
 τριδες, πετάει μεγαλοφάνταστος στοὺς ἀστρικούς τοὺς
 κύκλους καὶ βροῖσαι πῶς οἱ κόσμοι

Σέρνονται, φύγουν, τρέχουνε κυνηγημένοι

Καὶ μόνος ὁ ποιητῆς ἀκίνητος καὶ ἀμφιβάλλον-
 τας φωνάζει:

Μόνος ἢ φυγῆ μου, ὄσῃ τὸ πολικὸ τ' ἀστέρι
 Ἀσάλευτη, ἔμωσ λαχταρίζοντας προσμένει:
 Δὲν ἔβρει ἀπὸ ποῦ ἔρχεται, ποῦ πάει δὲν ἔβρει.

Καὶ κλείει τὸ αἰθέριον πέταγμα του μὲ τὸν παν-
 θεϊστικὸ καὶ μεγαλόφωνον αὐτὸ ἦμνο:

Πατρίδες! ἀέρα, γῆ, νερό, φωτιά! Στοιχεῖα
 Ἀχάλαστα, καὶ ἀρχὴ καὶ τέλος τῶν πλασματῶν
 Σὰ θὰ περάσω στῆ γαλήνη, τῶν μνημάτων
 Ἢ σὰς ξανάθρω, πρώτη καὶ στερνὴ εὐτυχία!

Ἄερας μέσα μου ὁ λαὸς τῶν ὀνειράτων
 Στὸν ἀέρα Ἢ πᾶς Ἢ πᾶς στῆν αἰωνία
 Φωτιά, φωτιά κι ὁ λογισμὸς μου, τὴ μανία
 τῶν παθῶν μου Ἢ πᾶρ' ἢ λύσσα τῶν κημάτων.

Τὸ χωματόπλαστο κορμὶ χῶμα κ' ἐκείνο.
 Ἄερας, γῆ, νερό, φωτιά Ἢ ξαναγέννη.
 Κι ἀπὸ τῶν ὀνειρῶν τὸν ἀέρα, κι ἀπ' τὴν πύρα

Τοῦ λογισμοῦ, κι ἀπὸ τῆ σάρκα τῆ λυμένη
Κι ἀπ' τῶν παθῶν τῆ θάλασσα πάντα θά βγαίνει
Ἦχου πνοή, παράπονο, σάν ἀπὸ λύρα.

Αὐτὰ μονάχα γιὰ νὰ λάβετε μιὰ μικρὴ ἰδέα τῆς φιλοσοφικῆς ποίησης τοῦ Παλαμᾶ. Ἄλλ' ἡ πολύχορδη Αἰολικὴ του λύρα φάλλει ἐπίσης ὑπέροχα τοὺς ἀγῶνες καὶ τοὺς πόθους τῶν λαῶν καὶ τονίζει γιὰ τῆ Λευτεριὰ μεγαλόφωνους ὕμνους. Οἱ Μπερρικῆς νίκες ἐμπνέουν στὸν Παλαμᾶ ἕνα ἀπὸ τὰ μεγαλοφωνώτερα του ποιήματα ἐνῶ τῆς Ἑλληνικῆς Πατρίδας οἱ πόθοι καὶ τῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας τὰ μεγαλεῖα, μὲ τὴν ἀντίθεση ποῦ παρουσιάζουν μπρὸς στὴ σημερινὴ τοῦ Ἔθνους ἀδοξία, τονε μεταβάλλουνε πότε σ' ἐθνικὴ Κασσάντρα καὶ πότε σ' ἐμπνευσμένο καὶ μεγαλόστομο Προφήτη. Τέτοιος, ἐθνικὸς Ἡσαΐας, εἶναι στὸν «Προφητικὸ», ἕναν ἀπὸ τοὺς δώδεκα λόγους τοῦ «Δωδεκάλογου τοῦ Γύφτου» Περιγράφει τὸν ξεπεσμό τῆς Αὐτοκρατορίας στὰ ὑστερινὰ τὰ χρόνια, περιγράφει τὸ «γλενοτοκόπο Βασιλιά» ἀνάξιο ἀρματοδρόμο μὲσ' τὸ Τσίρκο, κλαίει τοὺς Ἀκρίτες παραρριγμένους,

«παιδιῶν περίγελα καὶ μπαίγνια»

καὶ φωνάζει :

Ἄφροισμένοι !
πλακώνει, πλάκωσε ἡ Τουρκιά !

Κι ἀφοῦ κλάψῃ τὸ πένσιμο τῆς Αὐτοκρατορίας κι ἀφοῦ τονίσῃ ἕνα μυρολόι, πόνου μαζὶ καὶ κατάρας, ὁ ποιητὴς προλέγει πῶς ὅλη αὐτὴ ἡ δόξα θά καταντήσῃ μιὰ μέρα, ἀλλοίμονο ! στὸ μικρὸ Ἑλληνικὸ Κράτος :

ἕνα γέλοιο, ἕνα παράλλαμα, ἕνα ψέμα,
ἕνα κλάμα, ἕνα ΒΑΣΙΛΕΙΟ.

Κ' ἐξακολουθεῖ ὑπέροχα ὁ Προφήτης :

Ὁ Δικέφαλος ἀιτὸς σου νά ! μακριὰ
μακριὰ πέταξε μὲ τᾶξια καὶ μὲ τᾶγια,
καὶ θά ἰσκιώσουν τὰ τετράπλατα φτερά,
λασοὺς ἄλλους, κορφὰς ἄλλες, ἄλλα πλάγια.
Πρὸς τῆ Δύση, καὶ πρὸς τὸ Βορριᾶ
τὴν κορῶνα φέρνει, καὶ κρατᾶ
—καὶ τὰ νύχια του εἶν' ἀρπάγια—
καὶ τῆ δόξα καὶ τῆ δύναμη κρατᾶ.
Καὶ τὸ γέλοιο, καὶ τὸ ψέμα, τὸ Βασίλειο
ποῦ γεννήθηκε ἀπὸ σένα μὲσ' στὸν ἥλιο,
κόλτα, θεέ ! θά σέρνεται μπροστὰ
σὰ μπαλασαμωμένη κουκουδάγια.
Μ' ὄλα σου θά ζῆ τὰ χαμηλὰ
μὲ καμμιὰ σου δὲ θά ζῆ μεγαλοσύνη,
κ' οἱ προφῆτες ποῦ θά προσκυνᾶ
νᾶνοι καὶ ἀρλεκίνοι.
Καὶ σοφοὶ του καὶ κριτάδες
τοῦ ἀδικου λόγου οἱ τροπαιοῦχοι
καὶ διαφεντευτάδες
κυβερνήτες του οἱ εὐνοῦχοι.

Ἄλλ' ὁ ποιητὴς δὲν τελιώνει τὴν προφητεία του, κύριοι, τόσο ἀπαισιόδοξα.

Προφητεύει πῶς τὸ κατρακύλισμα αὐτὸ τῆς ἐθνικῆς ψυχῆς θά ἐξακολουθήσῃ :

Ὅσο νὰ σὲ λυπηθῆ
τῆς ἀγάπης ὁ Θεός,
καὶ νὰ ξεμερώσῃ μιὰν ἀγῆ,
καὶ νὰ σὲ καλέσῃ ὁ λυτρωμός,
Ὡ Ψυχὴ παραδαρμένη ἀπὸ τὸ κρίμα !
Καὶ θᾶκούσῃς τῆ φωνὴ τοῦ λυτρωτῆ,
θὰ γδυθῆς τῆς ἀμαρτίας τὸ ντύμα,
καὶ ξανά κυβερνημένη κι ἀλαφρὴ
θὰ σαλεψῆς σάν τῆ χλόη, σάν τὸ πουλί.
σάν τὸν κόρφο τὸ γυναικείο, σάν τὸ κῆμα.
καὶ μὴ ἔχοντας πιὸ κάτω ἄλλο σκαλί
νὰ κατρακυλήσῃς πιὸ βαθιὰ
—στοῦ Κακοῦ τῆ σκάλα,—
γιὰ τάνέβασμα ξανά ποῦ σὲ καλεῖ,
θὰ αἰστανθῆς νὰ σοῦ φυτρώσουν, ὦ χαρὰ !
τὰ φτερά,
τὰ φτερά τὰ πρωτινά σου, τὰ μεγάλα !

Μὲ τὸν παρήγορον αὐτὸ στίχο τοῦ μεγάλου μας Ποιητῆ κλείω, κύριοι, κ' ἐγὼ τὸ ταπεινὸ μου τ' Ἀνάγνωσμα. Ἄλλὰ πρὶν ἀφήσω τὸ βῆμα τοῦτο, ἄς εὐχηθῶμε, κύριοι, μαζὶ τὰ φτερά αὐτὰ τῆς Ἑθνικῆς Ψυχῆς, δυνατὰ, πλατιὰ κι ἀθερόλαμπα, σάν τῆς Μούσας τοῦ Κωστῆ Παλαμᾶ, νὰ φυτρώσουνε πιὰ τὸ γρηγορώτερο !

Μ. Δ. ΦΡΑΓΚΟΓΙΩΗΣ

ΚΟΥΒΕΝΤΕΣ

ΥΨΙΔΟΜΑΝΙΑ

Κάποτες λέω πῶς καλὰ ἔκαμαν οἱ Γάλλοι κι ὀνομάσανε τὸ γράμμα Ὑψιλὸν «Ἑλληνικὸ Ἴωτα», ἐπειδὴ δὲν ὑπάρχει ψηφὶ μέσα στὰ εἰκοσιτέσσερα ποῦ ἀγάπησε ὁ Ρωμῖος τόσο ὅσο τὸ Ὑψιλόν. Εἶναι τὸ χαδεμένο του. Ἄμα θελήσῃ νὰ γράψῃ καμιὰ ἀσυνήθιστη ἢ ξενικὰ λέξη μὲ τρόπο ποῦ νὰ φαίνεται ὀρθογραφημένη, ἀμέσως τὸ Ὑψιλόν.

Ἀρχίζοντας ἀπὸ τὸ Βεζίρη, ποῦ μίητε κἄν ἀκούσαμε ποτὲ πῶς προφέρνεται **Βεζόρη** ἀπὸ τοὺς Τούρκους, τονε βγάλαμε στὸ γραφτὸ μας λόγο **Βεζύρη**, καὶ **Βεζύρης** σεφινάξει μέσα στίς ἐφημερίδες μας. Καὶ τόσο καθιερώθηκε ἡ εὐγενικὰ αὐτὴ ὀρθογραφία, ποῦ μᾶς φαίνεται πιὰ ἀδύνατο, ἴσως μάλιστα καὶ βάρβαρο καὶ προσβλητικὸ, νὰ ξαναγραφτῆ τέτοιο ἐπίσημο ὄνομα μὲ **Ἴωτα**.

Πρέπει ὅμως νὰ ὑπάρχῃ κι ἄλλος σάν πιὸ ψυχολογικὸς λόγος ἐδῶ. Πρέπει νὰ τριγυρίζουνε δηλαδὴ στὸ μνημονικὸ μας, σάν ἀόριστες κι ἀβέβαιες εἰζόνες, κάποιες λέξεις ποῦ μισοφέγγει μέσα τους

ένα Ὑψιλόν, κι ἄμα μᾶς παρουσιαστῆ ἡ ξενικιά, ἡ ἀσυνήθιστη ἡ λέξη, μᾶς θυμίζει κάποιου ὁμόηχη Οη-
σαιρισμένη λέξη ποῦ στολίζεται μὲ τὸ χαδεμένο ψη-
φί. Θέλοντας λοιπὸν νὰ γράψουμε Βεζίρης, ἀνιστο-
ροῦμε ἄξια τὸ **βυζί**. Τσακωνοῦμε ἄμέσως τὸ
Ὑψιλόν, καὶ γράφουμε **Βεζύρης**.

Κάτι παρόμοιο βέβαια ἔτρεξε καὶ μὲ τὴ λέξη
σινάφι ἢ **ισνάφι**. Ἀδύνατο μᾶς στάθηκε νὰ λησμο-
νήσουμε τὴ **συνάφεια**, κ' ἔτσι βλέπουμε τὸ Τούρ-
κιζο τὸ **Ἐσνάφ** ἀνεβασμένο στὸν Ὀλυμπο τῆς χο-
ρεΐας τῶν ὑψιλοστολιστῶν, καὶ γραμμμένο **σινάφι**.

Ἄμὲ τὸ **συντέφι**; Εἶναι τὸ ἀριστούργημα τῆς
ὀρθογραφικῆς μᾶς φαντασίας αὐτό. Πῶς εἶναι δυ-
νατὸ, στὴν εἰκόνα ποῦ ἄξια μᾶς παρουσιάζει αὐ-
τὴ ἡ λέξη, τὴν ἀστραμτερὴ καὶ τὴν ὁμορφῆ, νὰ μὴ
λάμπη τὸ Ὑψιλόν,—τί λέω; Ὅλη ἡ πρόθεσις **σύν**,
καὶ μάλιστα συντροφικῶς μὲ τὸ **τέφι**, ποῦ μᾶς δια-
λαλεῖ τὴν ἀστραμτεράδα του μὲ ἴχους ρυθμικούς
καὶ μεθυστικούς.

Θῦμα τῆς ἴδιας Ὑψιλομανίας ἔπεσε κ' ἡ δύ-
στιχὴ μου ἡ πατρίδα, ὁ Μόλιβος. Τὸ φρόνιζε πρῶ-
τος ὁ Βερναρδάκης, πῶς δὲν πρέπει νὰ γράφεται
Μόλυβος, ἐπειδὴ αὐτὸ τὸνομα δὲν ἔρχεται ἀπὸ τὸ
μολύβι, ἀλλὴ εἶναι ἡ παραγωγή του. Τοῦ **κίρκου**.
Ἔμεινε μὲ τὸ Ὑψιλόν, καὶ μάλιστα μερικοὶ γρά-
φουνε καὶ **Μόλυβδος**.

Τὸ **φινίλι** εἶναι ἀπὸ τὰ ἀστειώτερα. Ὁ ἴδιος ὁ
Σκαυλάτος ὁ Βυζάντιος δὲν μπόρεσε νὰ ξετινάξῃ
τὸν πειρασμὸ ἀπολιάνω του, καὶ μολονότι τὸ λέει
καθαρὰ πῶς ἡ λέξη πρέπει ν'ἄρχεται ἀπὸ τὸ **πινί-
λον**, ὅμως τὸ γράφει **φιντήλι**, καὶ δίνει τὴν ἀκό-
λουθη ἐξήγησι: «ὡς ἂν εἴπη τις φινάλιον!»

Ἄσπειο καὶ τὸ **σιντριβάνι**. Τὸ εἶδα ἔτσι γραμ-
μένο ἀπανοιγῆς φορῆς, καὶ μοῦ σάντριψε τὰ πλευρὰ
ἀπὸ τὰ γέλοια. Μπορεῖ αὐτὸ νὰ μᾶς τὸ βγάλουμε
καὶ σωστὸ, ποιὸς ξέρει. Ὅμως καὶ σωστὸ νὰ εἴτα-
νε, ἔπρεπε νὰ τὸ γράψουμε **σιντριβάνι**, γιὰ νὰ μὴν
ξεσποῦμε στὰ γέλοια ἄμα τὸ βλέπουμε.

Μὲ τὸν ἴδιο σεβασμὸ τιμήθηκε καὶ τὸ **ξείδι**
ἀπὸ πολλοὺς. Ποιά λέξη παγόρευε τὸ **ξύδι**, δὲν εἶ-
ναι εἴκοιο νὰ μαντέψουμε. Ἴσως τὸ **ξύνω**!

Θυμᾶμαι κι ἄλλες λέξεις ὑψιλοστολισμένες, μὰ
εἶναι περιττές. Σώνουν οἱ λίγες ποῦ ἀραδιάσαμε,
νὰ μᾶς δεῖξουνε τὴν τάση ποῦ ἔχει ὁ ρωμαϊκὸς ὁ
νοῦς νὰ στολίσῃ τάπλοστερα πράγματα μὲ παλαιῶν
σημείδια, κι ὅταν ἀκόμα δὲν πολεμᾷ νάλλῃ τὴ
λέξη **ἀλιέφρη**, καθὼς ἔκαμε λόγου χάρι μὲ τὸ **σιν-
τριβάνι**, ὅταν τ' ὀνόμασε **πήδαξ**. Τὴν ἔχουμε αὐτὴ
τὴν ἀδυναμίαν ἀπαράλλαχτα καθὼς οἱ Ἀραπῖνες νὰ
βάξουνε χάρσα. Τὸ γυνῶν, τὸ ἴσιο, τὸ ἀπλὸ πρᾶμα
δὲ μᾶς ἔρχεται. Ἐνα εἶδος ψευτοστολίδι τοῦ χρεῖ-
-

ζεται πάντα, κι ὅσο πῶ ξένη ἡ λέξη, τόσο περισσότερο,
γιὰ νὰ φαίνεται καὶ σὰ δική μας.

A. E.

ΤΟ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

ΤΟΥ ἙΛΛΗΝΙΚΟΥ ΚΟΜΜΑΤΟΣ*

7.

Νὰ ψηφίσουμε νόμους γιὰ νὰ προστατεύεται
ὁ ἐργάτης, δηλαδή:

α' Νὰ κανονιστοῦν εἰ ὥρες τῆς δουλειᾶς γιὰ
τοὺς ἄντρες, τίς γυναικὲς καὶ τοὺς μικροὺς ἐργά-
τες, σύμφωνα μὲ ὅσα γινήκανε ἴσα μὲ τώρα στὶς ἄλ-
λες πολιτισμένες χώρες.

β') Νὰ εἶναι μποδισμένη στὰ παιδιὰ δεκατεσ-
σάρω χρονῶ καὶ κάτω ἡ δουλειά. Κανεὶς ἐργάτης
νὰ μὴ δουλεύῃ τὴ νύχτα, ἐξὸν ἀπὸ τίς δουλειᾶς ποῦ
εἶναι ἀνάγκη νὰ λειτουργοῦνε ἀκατάπαυτα γιὰ
λόγους τεχνικούς ἢ ἀπὸ δημόσιο σφέρο.

γ') Ἡ Κυριακὴ ἀργία νὰ ἐφαρμοστῇ ἀστηρὰ
καὶ πέρα πέρα γιὰ ὅλους, ἐξασφαλίζοντας σὲ κάθε
ἐργάτη 32 ὥρες ἀδιάκοπη ἀνάπαυσι ἀπὸ δουλειᾶ τῆ
βδομάδα, καὶ στὶς γυναικὲς καὶ στὺς μικροὺς ἐργά-
τες χωρὶς διακοπὴ ἀπὸ τὸ μεσημέρι τὸ Σάββατο ἴσα
μὲ τὸ πρῶτ' τῆ Δευτέρα.

δ') Νὰ γίνῃ κάθε φροντίδα στὰ ἐργαστάσια γιὰ
προφύλαξη τοῦ ἐργάτη ἀπὸ κάθε κίντυνο τῆς υγείας
καὶ τῆς ἠθικῆς.

ε') Νὰ ξασφαλιστῇ ὁ μιστὸς τοῦ ἐργάτη σὲ κά-
θε κλάδο. Νὰ εἶναι ταχτικὸς καὶ νὰ μὴν φιλλιδί-
ζεται.

ς') Ἡ ἀσφάλεια τοῦ ἐργάτη γιὰ κάθε κίντυνο,
δυστύχημα, ἀρρώστια, ἀνικανότητα γιὰ δουλειᾶ
ἀπὸ γερατειᾶ ἢ ἀπὸ ἀρρώστια, ἢ γιὰ τὴν περίστασι
τῆς ἀναδουλειᾶς, νὰ εἶναι ἀναγκαστικὴ. Καὶ νὰ δι-
νουνε γιὰ τὴν τέτοια ἀσφάλεια οἱ ἐργαστηριαρχοὶ,
οἱ ἴδιοι ἐργάτες καὶ τὸ Κράτος, καὶ μὲ τὸν ὄρο νὰ
εἶναι στὰ ταμεῖα τῆς ἀσφάλειας κι ἀντιπρόσωποι τοῦ
ἐργάτη.

ζ') Τὶς διαφορῆς μεταξὺ ἐργαστασιάρχῃ κ' ἐρ-
γάτη νὰ τίς ξεδιαλύουν ἰδιαίτερα ἐργατικὰ δικα-
στήρια.

η') Νὰ ἐξασφαλιστοῦν ἀπὸ τὰ ὄργανα τῆς το-
πικῆς διοικήσεως φτηνῆς καὶ υγιεινῆς κατοικίης γιὰ
τοὺς ἐργάτες.

Τὰ μέτρα αὐτά, ποῦ τὰ θέλωμε σὰ μιὰ βοή-
θεια στὴν ἰδιωτικὴ ἐργάνωσι τοῦ ἐργάτη σὲ συνε-
ταιρισμούς, θὰ φέρουν μιὰν ἀξιόλογη ἀνακούφισι
στὶς ἐργατικὰς τάξεις, ποῦ θὰ κεντρίσῃ τὸ πνευματικὸ
κ' ἠθικὸ ξετόλιμά τους.

* Ἡ ἀρχὴ τοῦ περικομένου φύλλου.

8

Νὰ δώσουμε τὴν ἰδιοκτησίαν τῆς γῆς σὲ κείνους ποὺ τὴν καλλιεργοῦνε, δηλαδὴ στοὺς κολληγάδες τῆς Θεσσαλίας καὶ κάθε ἄλλου τόπου τῆς Ἑλλάδας, εἴτε ἀγοράζοντας τὴ γῆν τὸ Κράτος μὲ τὸν τρόπο τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπαλλοτριώσεως καὶ πουλώντας τὴν στοὺς καλλιεργητὲς μὲ καλὴ πίστωση, εἴτε ἀναγνωρίζοντας τὸ δικαίωμα τῆς καλλιέργειας πὺς ἀποτελεῖ τὴ νομικὴ σκέση τῆς «ἐμφύτευσης» καὶ κανονίζοντας ἀπὸ μιᾶς ἀρχῆς σὲ ὠρισμένο χρηματικὸ ποσὸ τὰ δασύματα στὸν ἰδιοκτήτη τῆς γῆς, μὲ βᾶση τὴν παραγωγὴν τοὺς στίς πρὸ στερνὲς χρονιᾶς καὶ τὴν ἀξία τῆς, καὶ προσδιορίζοντας τὴ διάλυση τῆς τέτοιας σκέσης μὲ μεταβίβαση τῆς «ψιλῆς» ἰδιοκτησίας στοὺς ἐμφυτευτὲς, ἀφοῦ πληρωθῆ ἡ ἀξία τῆς.

Μ' αὐτὸ τὸ μέτρο θὰ λυθῆ γλήγορα τὸ ἀγροτικὸ μας ζήτημα, μὲ ὅσο τὸ δυνατό λιγώτερα βάρη στὴν ῥάχη τῶν κολληγάδων.

9.

Νὰ πλατύνουμε τὴ συγκοινωνία ὅσο μπορούμε πρὸ κατάλληλα, καὶ μάλιστα στοὺς ἀγροτικοὺς δῆμους.

10.

Νὰ ξεράνουμε τοὺς βάλτους καὶ τὰ σάπια νερὰ μὲ κατάλληλη φορολογία τοῦ κάθε τόπου.

Νὰ δίνῃ τὸ Κράτος ἓνα ἑκατομμύριο δραχμῆς γιὰ κάθε χρονιά πρὸ νὰ χρησιμεύουνε στίς μελέτες καὶ στίς προσημερινὲς ἐργασίαι καὶ γιὰ βοήθεια σ' αὐτὰ τὰ ἔξοδα τῆς ξέρας.

11.

Νὰ συστήσουμε «πρότυπα» ἀγροκήπια καὶ δοκιμαστικοὺς γεωργικοὺς σταθμοὺς, νὰ μοιράζουμε βραδεία στὴν παραγωγὴ τῶν καλύτερων ζωντανῶν, καὶ γενικὰ μὲ κάθε τρόπο νὰ φροντίσουμε γιὰ τὴν προκοπὴ τῆς γεωργίας.

12.

Νὰ συστήσουμε ἐνεχυροδανειστήρια, ταμειυτήρια καὶ Τράπεζα γιὰ ὑποθήκες, πρὸ νὰ εἶναι μέσα σ' αὐτὰ τὸ Κράτος καὶ οἱ ὄργανισμοὶ τῆς τοπικῆς διοικήσεως, ὄχι γιὰ κέρδος, μὰ μονάχα γιὰ τὴν ἀνάγκη τοῦ κοσμάκη καὶ γιὰ νὰ κρατιέται ψηλὰ καὶ ἡ «πίστη».

13.

Νὰ περιορίσουμε τὸ δικαίωμα τῆς χωρὶς διαθήκης κληρονομίας σὲ λιγώτερους βαθμοὺς συγγένειας. Νὰ περιορίσουμε τὸν τόκο, αὐτὸν πρὸ τρέχει ἀπὸ συμφωνία, καὶ τὸν ἄλλον τῆς ὑπερμερίας. Ν' ἀπαγορέψουμε τὴν κτάσκειση σ' ἓνα μέρος ἀπὸ τὰ χτήματα τοῦ χωριάτη. Νὰ κανονίσουμε τὸν τρόπο πρὸ θὰ γίνετα ἡ συμφωνία τῆς ἐργασίας μεταξύ

τοῦ ἐργοδότη καὶ τοῦ κάθε ἐργατικῶν σωματείου καὶ γενικὰ νὰ κανονίσουμε τὸν τέτοιο τρόπο γιὰ προστασία τοῦ ἐργάτη. Ν' ἀναγνωρίσουμε ἀποζημίωση γιὰ τὴν ἠθικὴ ζημιὰ, κ' εὐτύχη χωρὶς πταίσμα γιὰ βλάβη πρὸ γίνεται ἐξ ἀνάγκης μιᾶς ἐπιχείρησις. Νὰ καταρτίσουμε τέλεια νομοθεσία γιὰ τὴν ἐμπορικὴν ἐταιρίαι, τὴ νομικὴ σκέση τῆς παραγωγείας, τὴν ἐπιχειρήσεις τῆς μετανάστεψης, τὸν ἀθέμιτο ἐμπορικὸ ἀνταγωνισμό καὶ τὸ νόθεμα τῶν ἐμπορευμάτων σύμφωνα μὲ ὅτι γίνεται πρὸ τέλειο στὴν Εὐρώπη γιὰ τὴν προστασία τῆς συναλλαγῆς ἀπὸ κάθε ἀπάτη κ' ἐκμετάλλεψη, καὶ γενικὰ νὰ φέρουμε μιᾶ κανονικὴ μεταρρύθμιση στοὺς ἀστικοὺς κ' ἐμπορικοὺς Νόμους.

14.

Νὰ μεταρρυθμίσουμε τὴν ποινικὴ νομοθεσία καὶ τὸ σύστημα τῶν φυλακῶν μας νὰ γίνῃ πρὸ ἀνθρώπινο. Νὰ λιγοστέψουμε τὴν ποινὴν, νὰ καταργήσουμε τὸ θάνατο γιὰ τιμωρία, νὰ ἐφαρμόσουμε τὴν καταδίκη «ὕπὸ ὄρον», νὰ τιμωρήσουμε τὰ μπερμπάντικα κέρδη καὶ τὴν τοκογλυφία, νὰ ξασφαλίσουμε χρηματικὴ ἀποζημίωση γιὰ ὅσους προφυλακίζονται ἄδικα, νὰ ἐφαρμόσουμε τὸ μιχτὸ σύστημα γιὰ ὅλες τὴς φυλακῆς ὑποδίκων καὶ καταδίκων, νὰ ἐδρῶσουμε χωρὶς στίς φυλακῆς γιὰ τοὺς ἀνῆλικους καὶ ἐργαστήρια σ' ὅλες τὴς φυλακῆς.

15.

Νὰ δώσουμε μεγαλήτερη ἐξουσία στοὺς Εἰρηνοδίκαις καὶ Πταισματοδίκαις, καὶ νὰ διορίζονται στίς τέτοιαι θέσαι δικαστῆς τῶν Πρωτοδικείων. Νὰ λαβαίνουν μέρος στὰ Πταισματοδικεῖα καὶ Πλημμελειοδικεῖα λαϊκοὶ δικαστῆς. Νὰ λαβαίνουν μέρος στὸν προσδιορισμὸ τῆς ποινῆς καὶ ἐνορκοί, καὶ γενικὰ νὰ λιγοστέψουμε τὰ δικαστικὰ ἔξοδα.

16.

Νὰ πασιόσουμε ν' ἀναλάβῃ τὸ Κράτος σιγὰ σιγὰ κάθε ἐπιχείρησι πρὸ εἶναι κατάλληλη γιὰ δημόσια κεντρικὴ διεύτυση καὶ εἶναι δεμένη μὲ ἀληθινὰ κοινωνικὰ συμφέροντα.

17.

Τὰ ἔξοδα γιὰ τὸ Στρατὸ νὰ εἶναι σύμφωνα μὲ τὴν οἰκονομικὴν κατάσταση τοῦ ἴσου.

18.

Νὰ βοηθήσουμε γιὰ νὰ ξεδιαλύνονται οἱ «διεθνεῖς» διαφορῆς μὲ διαιτησία, πάντα σύμφωνα μὲ τὸ «δῶγμα τῶν ἐθνικοτήτων» καὶ μὲ ξασφάλιση κάθε φυλῆς πρὸ βρίζεται μέσα σὲ ἓνο Κράτος ἀπὸ κάθε δυνατότητα. Νὰ καλλιεργήσουμε μ' αὐτὸ τὸν τρόπο ἀληθινὴν φιλία μὲ τὰ Βαλκανικὰ Κράτη, μὲ μακρινώτερο σκοπὸ τὸ ἀνθισμα μιᾶς Συμπολιτείας.

Ο "ΝΟΥΜΑΣ",

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΕΡΙΑΚΗ

Διευθυντής: Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΓΡΑΦΕΙΑ: ΔΡΟΜΟΣ ΠΗΠΟΚΡΑΤΗ, 'Αρ. 11, ΑΘΗΝΑ

Συντρομή χρονιάτικη: Γιά τήν Ελλάδα και γιά τήν Κρήτη δρ. 10. Γιά τὸ ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 12 1/2.—Γιά τὶς ἐπαρχίαι δεχόμεστε καὶ τρίμηνας συντρομές (3 δρ. τὴν τριμηνία).—Κανένας δὲ γράφεται συντρομητὴς ἂν δὲ στέλνει μπροστὰ τὴ συντρομὴ του.

20 λεπτά τὸ φύλλο, 20.—Τὰ περασμένα φύλλα πουλιούνται στὸ γραφεῖο μας στὴ διπλὴ τιμῇ.

Βρίσκεται στὴν Ἀθήνα σ' ὅλα τὰ κιάσκια, καὶ στὶς ἐπαρχίαι στὰ Πρακτορεῖα τῶν Ἐφημερίδων.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

ΤΙ ΕΙΠΕ ΣΤΗ ΔΑΡΙΣΣΑ. — ΤΑ ΕΙΠΕ ΚΙ Ο . . . ΡΑΛΛΗΣ! — Ο ΠΛΟΥΤΟΚΡΑΤΙΚΟΣ. — ΕΝΑΣ ΑΠΟ ΔΑΥΤΟΥΣ. — ΚΟΡΟΜΗΑΣ ΚΙ ΑΝΟΡ. ΟΩΣΗ.

ΤΟ τί θὰ κατορθώσῃ ὁ Βενιζέλος, ἂν τὸ "Ἔθνος στὶς ἐκλογὰς τὸν ἐδυνατώσῃ μὲ τὴν ἀπεριόριστη ἐμπιστοσύνη του, **καρτεροῦμε νὰ τὸ δοῦμε κ' ὕστερα νὰ τὸ κρίνουμε.** Ὁραῖα τὰ λόγια ποὺ εἶπε στὴ Δάρισσα, πολὺ ὄραῖα. **Κ'** ἐλπίζουμε καὶ τὰ ἔργα ὄραῖα νάνα. Ὁ λόγος του ὁμως ἀλάκαιρος οὔτε σὲ ὄραῖα λόγια οὔτε σὲ ὄραῖα ταξίματα στηριζότανε. **Εἶχε βάθος του κάτι πὺ ὄραιότερο ἀκόμα, τὴν Ἀλήθεια. Γιατὶ ὅπως ἐδῶ, πρὸ δυὸ μῆνες, ἔτσι καὶ στὴ Δάρισσα τὴν περασμένη Κεριακῇ, ἔδειξε τὴν ἀληθινὴν μας κατάστασιν κ' ἐπαγγέλλθηκε, ὅχι φούμαρα καὶ ἄγοντες ἰδέες, μὲ πράματα ποὺ μποροῦνε νὰ γίνουν.**

Αὐτὸ εἶναι τὸ πρόγραμμά μας, τοὺς εἶπε, καὶ ἂν δὲ σὰς ἀρέσει, μανρῶστε μας.

Τέτια λόγια διψοῦσε ἀπὸ χρόνια καὶ χρόνια νάκουσῃ ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καὶ τᾶκουσε. Καὶ τώρα, ὀλοταχῶς πιά καὶ γιά τὰ ἔργα.

ΑΛΛΟ πάλι αὐτὸ! Νὰ παραπονεῖται ὁ κ. Ράλλης πὺς ὁ Βενιζέλος . . . τοῖζλεψε τὶς ἰδέες του!

Τὰ ἴδια, λέει, εἶπατε καὶ μεῖς. Μπράβο σὺς! Καὶ ποῖς σὰς τᾶρνιέται; Τὰ ἴδια εἶπατε, μπορεῖ μάλιστα νὰ εἶπατε καὶ περισσότερα. Μὰ τί κάνατε, Θεομπαιχτες; Ἄν ἐφαρμόζατε τὸ ἑκατοστὸ ἀπ' ὅσα εἶπατε ἐννοεῖται, ἂν τὰ εἶπατε, γιατί ἐμεῖς τέτιο πρᾶμα δὲν τὸ θυμούμαστε) ὄλφτανε ποτὲ ὁ κόμπος στὸ χτένι, καθὼς ἔφτασε, καὶ θὰ μᾶς φέρνατε δῶ τὸ Βενιζέλο;

Γιατί, κ. Ράλλη καὶ κ. Θεοτόζη καὶ κ. Μανρομυζάλη καὶ κ. Διμβόλε καὶ κ. Τριβόλε, ἐσεῖς μᾶς τὸν φέρνατε. Καὶ τὸ καλὸ αὐτὸ ποὺ κάματε στὸν τόπο θὰ σὰς λογαριαστὲι μιά μέρα.

Οἱ ἀντίθετοι, οἱ κομματικοὶ δηλ., βρήκανε νὰ χτυπήσουν τὸ Βενιζέλο, χωραχτηρίζοντας τὸ σὺνδιασμὸ τῆς Ἀτ-

τικοβουωτίας «*πλουτοκρατικὸ*». Ἐγκλίμα, βλέπετε, καὶ αὐτὸ γιατί ἔτυχε μέσα στὸ σὺνδιασμὸ νὰ βρίσκονται πέντ' ἔξι πλοῖοι. Σάμπως οἱ πλοῖοι νάνα παλιόσκυλα, ποὺ πρέπει νὰν τοὺς κολνάει κανεῖς στὴν οὐρὰ τενεζέ, καὶ σάμπως νάνα ἀπαραίτητο, γιά νάνα κανεῖς καλὸς πολίτης, νάνα θεόφτωχος. Μιά τέτια λογικῇ, ταιριάζει στὰ παλιά τὰ κόμματα καὶ ἕς τὴ χαίρουνται.

★

ΚΑΙ γιά νάφίσομε τοὺς ἄλλους καταμέρος, τοὺς Μπενάκηδες καὶ Ζερβουδάκηδες καὶ Χαροκόπους κλπ., ἕνα Μιλτιάδη Νεγρεπόντη, ἕνας ἄντρας δηλ. μὲ χαρακτηριστὰ καὶ μὲ μόρφωσιν καὶ μὲ ὅλη τὴν καλὴ θέλησιν νὰ δουλέψῃ καλοσυνεῖδητα γιά τὸ γενικὸ καλὸ, πρέπει νὰ μὴ μπεῖ μέσα στὴ Βουλὴ, μόνο γιατί εἶναι πλοῖος;

Ἄν ὄχι πλοῖοι, ἴλικα ἀνεξάρτητοι ὅμως εἶναι, καὶ οἱ περισσότεροι τῆς «*Κοινωνιολογικῆς ἑταιρίας*», καὶ ὅμως χαρὰ μας θάνα νὰ μποῦνε ὅλοι τοὺς μέσα στὴ Βουλὴ.

★

ΑΜΑΝ, κ. Βενιζέλε, στὰ ποδια σου πέφτομε, παρακάλεσε τὸ συνάδερφο σου, τὸν κ. Κορομηλά, νὰ μὴν εἶναι τοσο ἄκαρδος καὶ σκληρὸς. Ἔχει καὶ τρώει καὶ πίνει ὁ ἄθρωπος, καὶ χαλάλι του, μὰ δὲ λογαριάζει τί φτώχεια καὶ τί συφορὰ δέχνει τὸν κοσμικὸν ἕνα χρόνον τώρα ἀλά καιρο; Δὲ λογαριάζει πὺς ὅλες οἱ δουλιές σταματήσανε, ὅλες νεκρῶσανε καὶ πὺς δὲν πρέπει καὶ λογου του, σὸν ἄθρωπος δὲ ποῖναι, νὰ ζητῆει μὲ κάθε μέσο «βίαιον κ' ἐκβιαστικόν» νὰ εἰσπράξῃ τοὺς «καθυστερουμένους φόρους».

Ποῦ νὰ βροῖν οἱ ἄθρωποι νὰ πλερώσουν; Ἡ μήπως καὶ θαρρεῖ πὺς ἀνορθωσῇ πᾶσι νὰ πεῖ νὰ γιομίσουν οἱ φυλακὲς ἀπὸ ὀφειλέτες τοῦ Δημοσίου καὶ νὰ μείνουν οἱ μισοὶ ραγιαδες τοῦ Κυβέρνου δίχως στέγη καὶ δίχως πύλωμα;

Αὐτὰ νὰν τοῦ σάστήσετε, κ. Βενιζέλε, ἔτσι νὰν τὸνε χαρεῖς καὶ νὰ χαρεῖ καὶ λογου του τὴ λεβεντιά του καὶ τὰ οἰονομολογικά του μέτρα.

ΤΟ ΖΗΤΗΜΑ ΜΑΣ

ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ. Ἄς εἶναι καλὰ ὁ «*Ταχυδρόμος*» τῆς Πόλης, καὶ δὲ θὰ μείνει καὶ τούτῃ τῆ βδομάδα ἡ στήλη μας αὐτὴ ἐδῶ παραπονεμένη. Νάνα καὶ καὶ ὁ φίλος μας ποὺ μὸς τὸνε στέλνει γιά νὰ μᾶς διασκεδάξῃ. Ἀπὸ τὸ μάτσο «*Ταχυδρόμος*» ποῦχομε μπροστὰ μας, παίρνομε ἀπὸ ἐδῶ καὶ ἀπὸ κεῖ μερικὰ λουλουδάκια καὶ σὰς τὰ σερβίρομε. Στὸ φύλλο τῶν 29 τοῦ Ὀχτώδρη ὁ κ. Κ. Ζιώτζης, σ' ἕνα τρομερὸν κατὰ τοῦ «*Μαλλιαρισμοῦ*» ἄρθρο του, διηγέται καὶ τὰκόλουθα:

«*Εὐρισκόμην τῇ Καθαρᾷ Δευτέρᾳ τοῦ 1906 ἐν τῇ βιβλιοπωλείῳ τοῦ κ. Ι. Σεϊτανίδου, μόλις ἀφικόμενος ἐξ Ἐπιβατῶν, διδάσκων τότε ἐν τῇ Ἀρχιγενεῖῳ, ὅτε προσῆλθε καὶ τις τῶν διδασκάλων τούτων μετὰ τοῦ συναδέλφου κ. Παν. Ἰωαννίδου, μετὰ τῶν ὁποίων διετέλουν εἰς φιλικὴν γνωριμίαν. Ὡς ἐκ τοῦ ἐπαγγέλματος ἡ ὁμιλία περιστράφη εἰς τὸ γλωσσικὸν ζήτημα, ἀφορμῆς δοθείσης ἐκ τίνος μετα-*

φράσεως μαλλιαρικής περὶ τοῦ «Ἄδολου λογισμοῦ» τοῦ Καντίου. Ἐκ τῶν «αὐτοαἰσθησις» καὶ «αὐτοῦ-νου» καὶ λοιπῶν πολυποικίλων στρεβλοτήτων τῆς γλώσσης λαβῶν τὴν ἀφορμὴν κατέκρινα, τὸ ἐπ' ἐμοί, τὴν ἀντεθνικὴν τάσιν ἐνίων, προσθέσας ὅτι εἶναι ἀκατανόητον πῶς νομίζουσιν ὅτι διὰ τῆς ἀπλοποιήσεως τῆς γλώσσης εἶναι δυνατὴ ψυχολογικῶς ἢ ἀφομοίωσις μὴ ὑπαρχουσῶν παραστάσεων— σαθρὸν ἐπιχείρημα τῶν μαλλιαρῶν. Ἄλλ' ὁ διδασκαλὸς τοῦ Ζωγραφείου μετὰ πολλὰς συστάσεις ὅπως βαθέτερον μελετήσω τὰς ἀρχὰς τοῦ Ψυχᾶρη καὶ Παύλη μου ἐξήτησε τὴν γνώμην ἐπὶ τῆς μαλλιαρικής μεταφράσεως τῆς Ἰλιάδος τοῦ κ. Παύλη. Ἡ γνώμη μου οὐ μόνον δὲν ἐφάνη ἀρεστὴ εἰς τὸν φίλον μου, ἀλλ' ὅταν παρετήρησα ὅτι τοιαύτη μετάφρασις— μέγας δ' ἐλέλιξεν Ὀλυμπτος—καὶ ὁ βούναρος τριαντάζει—οὔτε Φειδίαν ἄλλον δύναται νὰ ἐμπνεύσῃ. οὔτε τὸ ἀθάνατον ἔπος σέβεται, οὔτος ἐξηγητωμένος ἀπήντησεν ὅτι ὁ Ὀμηρὸς καὶ ὁ Σοφοκλῆς καὶ ὁ Εὐριπίδης καὶ ὁ Θουκυδίδης καὶ ὁ Δημοσθένης κατέστρεψαν τὸν Ἑλληνισμόν!

«Ἡ προπέτεια τοῦ φίλου συναδέλφου ἐννοεῖται ὅτι ἀλγεινοτάτην μοὶ προὔξενησεν ἐντύπωσιν καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ περιστάσει ἠθέλον καταγγεῖλει τὴν ἐθνικὴν ἀσυνειδησίαν τοῦ ἀτόμου τούτου ἠρξέσθην πλὴν νὰ ἐρωτήσω, πῶς ἐπιτρέπει ὁ γυμνασιάρχης τοιαύτας ἀρχάς. Ἐπειδὴ δὲ μοὶ ἐδήλωσεν ὅτι τὰ αὐτὰ προσβέβηαι καὶ ὁ κ. γυμνασιάρχης παρετήρησα εἰς τὸν φίλον μαλλιαρὸν ὅτι λυποῦμαι διὰ λογαριασμοῦν τοῦ τοῦ κ. γυμνασιάρχου, μολοντί δυσκολεύομαι νὰ παραδεχθῶ τὸ βάσιμον τοῦ ἰσχυρισμοῦ. Ἄλλ' ὁ μαλλιαρὸς διδασκαλὸς εἰς ἀπάντησιν μᾶς εἶπε τὰ ἑξῆς: «Μὲ αὐτὰς τὰς ἀρχὰς σας θὰ καταδιωχθῆτε ἀμειλίχτως». Καὶ πράγματι καταδιώχθην πολλάκις, χάρις εἰς τὰς ἀρχὰς μου».

Τὸν καημένε! Μάρτυς καὶ λόγος τοῦ τῆς Καθαρεύουσας!

Ἀπὸ τὸ φύλλο τῶν 28 τοῦ Ὀχτώβρη μαθαίνουμε πῶς «ἐπὶ Συνόδου ἐγένετο σήμερον μακρὰ συζήτησις περὶ τῆς ὑπὸ τοῦ κ. Παύλη ἀποσταλείας εἰς τὰ Πατριαρχεῖα Κωνίης διαιθήκης εἰς μαλλιαρικήν. Οἱ ἄγιοι Συνοδικοὶ κατεξάνεστησαν διὰ τὴν βεβήλωσιν».

Στὸ φύλλο τῆς 1ης τοῦ Νοέβρη μᾶς βεβαιώνει (νᾶνα: ἀλήθεια τάχα;) πῶς «οἱ μαθηταὶ τοῦ Ζωγραφείου εἶναι κατεξαναστημένοι κατὰ τῶν μαλλιαρῶν ἐφύρων καὶ διδασκάλων, μὲ ποδοκροτήσεις δὲ θορυβώδεις ὑπεδέχθησαν κατ' αὐτὰς ἓνα τῶν διδασκάλων τούτων. Ἦτο ἀναπόδραστος ἢ ἐξάρθρωσις καὶ ἡ παραλύσις μετὰ τὸ φρωαθὲν σκάνδιλον».

Καὶ τὸ φύλλο τῶν 6 τοῦ Νοέβρη δημοσιεύει τὰ κέλευθο ἄρθρο, ποῦ σᾶς τὲ σεβέριουμε ἀλάκαιρο, ἔτσι γιὰ ξεκούρασμα, ἀφίνοντας τὴ συνέχεια τοῦ γλεντιοῦ γιὰ τᾶλλο φύλλο.

Ἡ Κεντρικὴ Ἐφορὶα τῆς κοινότητος Πέραν, ἐν τῇ συναυθῆσει τοῦ ἱεροῦ αὐτῆς καθήκοντος, μετὰ τῆς δεούσης ἀυστηρότητος ἐξακολουθεῖ τὸν ἐπιβαλλόμενον ἔλεγχον διὰ τὰ ἐν αὐτῷ τῷ Ζωγραφεῖω τόσον ἰταμῶς καὶ τόσον προκλητικῶς πρὸς τὴν κοινότητα διαπραττόμενα ὑπὸ τῶν μαλλιαρῶν.

Πρωῖνόν φύλλον, γράφον περὶ τοῦ ζητήματος, λέγει ὅτι κατὰ τὴν χθεσινὴν τῆς συνεδρίαν ἡ Κεντρικὴ Ἐφορὶα συνέστησεν ἐπιτροπὴν ἐκ τῶν κ. κ. Ἡλ. Παλάσκου, Κ. Βαξεβάνογλου καὶ Α. Ἀντίπυ διὰ τὴν ἐξέτασιν τοῦ ὑπὸ τῆς ἐφορίας τοῦ Ζωγραφείου ὑποβληθέντος, ὡς ἐγράψαμεν, νέου προγράμματος ἐν ἀντιπαρβολῇ πρὸς τὸ παλαιόν, μεθ' ὃ θὰ ἀνακοινώσῃ εἰς τὴν Κεντρικὴν Ἐφορίαν τὸ πόρισμα. Καθ' ἃ ὁμως γνωρίζομεν, ἡ ἐπιτροπὴ αὕτη εἶχε συστηθῆ κατὰ τὴν συνεδρίαν τῆς παρελθούσης Τρίτης, χθὲς δὲ ἡ Κεντρικὴ Ἐφορὶα κατέσασα ἠκούσθη τὸν πρόεδρον τῆς Ἐφορίας τοῦ Ζωγραφείου κ. Ι. Ι. Περγβάνογλου περὶ τοῦ ζητήματος ταῦ προγράμματος καὶ τὸν γυμνασιάρχην κ. Α. Ζαμαρίαν περὶ τῶν σημειῶν τοῦ Ζωγραφείου.

Ὁ κ. Περγβάνογλος ἐδήλωσεν ὅτι ἀρκεῖ ἡ ἀντιπαρβολὴ τῶν δύο προγραμμάτων πρὸς διαφώτισιν τῆς ἀξιότιμου Κεντρικῆς Ἐφορίας ὡς πρὸς τὰς ὑπαρχούσας διαφοράς. Ὁ δὲ κ. Ζαμαρίας δὲν ἠρνήθη τὴν ἐκ μέρους τῶν μαθητῶν ἀποδοκιμασίαν μαλλιαροῦ διδασκάλου καὶ τοῦ ἀρχιμαλλιαροῦ ἐφόρου κ. Λυμπουσίαν.

Τὰ ἐκτυλισσόμενα δὲ γεγονότα ἀποτελοῦσιν ἀρκοῦσαν ἀπάντησιν πρὸς τὸν ἐντιμον ἰσχυρισμὸν τοῦ αὐτοῦ πρωῖνοῦ φύλλου, ὅτι τὸν θόρυβον ἡγειραν βιβλιοκάπηλοι. Οἱ κατηλενόμενοι τὰ πάντα δὲν ἦτο δυνατόν νὰ σκεφθῶσι διαφόρως. Ἄλλως τε εἶναι πασίγνωστον ὅτι εἰς τὸ ἐν λόγω ὄργανον ἐμφωλεύουσι καὶ μαλλιαροί, οἵτινες ἀτόλμως ἔτι προβάλουσι τὴν κεφαλὴν των ὡς χελῶναι πότε ἀπὸ τὴν μίαν καὶ πότε ἀπὸ τὴν ἄλλην γωνίαν τοῦ φύλλου.

ΑΘΗΝΙΩΤΙΚΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΑ

(Σ' ἓνα φίλο, στὰ ξένα)

Ἀθήνα, 18 τοῦ Νοέβρη.

Νέφτι λὲς κ' ἐβλε στοὺς Τυρκοκρητικούς ἡ ὀρκωμοσία ποῦ κάνανε οἱ Χριστιανοὶ πληρεξούσιοι στ' ὄνομα τοῦ Βασιλεῖ τῶν Ἑλλήνων. Μιὰ καὶ δυὸ οἱ Μωχμεθανοὶ πληρεξούσιοι πήγγανε στὴ συνεδρίαση τῆς Κρητικῆς συνέλεψης καὶ δώσανε

στον Πρόεδρο διαμαρτύρηση γι' αυτό πώγεινε, λέγοντας πώς αυτό αντιβαίνει στα αιστήματα των έμβοθήσκων τους.

Τò περασμένο Σαβατόβραδο έγινε Υπουργικό Συμβούλιο. Στο Συμβούλιο συζητήθηκε και τò Κρητικό ζήτημα ύστερα από τή διαμαρτύρηση που λαμβανεί Τουρκοκρητικοί και τήν ανακατοσούρα που γεννήθηκε έξαιτίας τους. Η Κυβέρνηση σκέφτηκε πώς ήχτανε καλό να συστήση στους Κρητικούς να κρατήσουνε επιφυλακτική θέση για να μην αρχινήσει πάλι ή Πύλη τους θυμούς και τις νότες.

Χαλάει ó κόσμος και πάνου στη Μακεδονία. Τò Νεοτουρκικό Κομιτάτο βάνει μέρα νύχτα τσιγγιές για τήν ξολόθραψη του Ρωμαϊκού στοιχείου. Πιάνουνε τους χωριάτες με τò τίποτα, τους γδύνουνε, τους τσαλαπατάνε, τους δέρνουνε και τους φυλακίζουνε, κι' άφρομή, λέει γιατί οι ραγιαδες δέ δίνουνε πρόθυμα είσφορά για τόν Τουρκικό στόλο.

Με τò καλό στις 7 τò πρωί τήν περασμένη Κεραική ó Βενιζέλος έδραλε για τή Θεσσαλία. Στη Θήβα, Λειβαδιά, Λιανοκλάδι, Δεμερλή κι' έπου στάθηκε τò τραίνο, ó κοσμάκης συγκινημένος, ó μαύρος, τούκαμε υποδοχές τρικυβερτες.

Στις 4 τ' απόγευμα φτάσανε στη Λάρισα. Τήν άλλη μέρα βγήκε στο μπαλκόνι μιανής λέσχης και βροντοφωνήσε όρθη κορτά τò πρόγραμμα του.

Στὴν αρχή, ó Βενιζέλος χωρίς δικαιολογιακά παχλομυλήματα άρχισε να μιλά για τήν πραγματική Ανόρθωση. Είπε για τò οικονομικό ζήτημα, τους άμεσους φόρους, τò Δασμολόγιο και τις παραγωγικές δυνάμεις. Έδραλε κάθε πράμα στη θέση του σαν επιστήμονας γιατρός που ζητάζει έναν άρρωστο κι όχι σαν κομπογιαννίτης που κάνει άνόρθα ξόρκια και διαβάσματα. Έστερα μίλησε για τò Θεσσαλικό ζήτημα και τὰ υδραυλικά έργα. Τόνισε πώς ή Κυβέρνηση θα κάνει ό,τι χρειάζεται και όχι μόνο θα παραδώση στους πληθυσμούς άπέραντες έχτασες χρειζόμενες για εύφρες καλλιέργειες, αλλά θα χτυπήρη και τις έλώθειδες άστένειες που μαρζώνουνε τò Θεσσαλικό κόσμο. Κατόπι είπε για τήν τοκογλυφία και πώς θα βρή αυτες τò μέσο να τήν καταπολεμήση με τή σύσταση πιστωτικών καταστημάτων χτηματικής και άγροτικής πίστης που θα δίνουνε άφτονα τὰ μέσα στους γεωργούς να καλλιεργάνε τή γίς. Μίλησε και για τους εργάτες κι' είπε πώς ή Κυβέρνηση θα φροντίση και για βιομηχανικές εργασίες, έτσι για να βρίσκουν πόρο οι έπαγγελματικές τάξεις και για να χτυπηθή τò αγιάτρευτο μόλυσμα της Ρωμαϊκής υγείας, ή μετανάστεψη.

Ακόλουθα ó Βενιζέλος μίλησε για τή διοίκηση, για τή δημόσια ασφάλεια, τους υπάλληλους, τή Δικαιοσύνη, τόν Τύπο, τή Είρηνοδικεία, τήν εκπαίδεψη, τή Στρατιωτική Άμυνα και για τόσα άλλα πράματα. Τò πρόγραμμά του χειροκροτήθηκε με ένθουσιασμό.

Στις 2 τ' απομεισίμερο ó Βενιζέλος με τήν άκολούθια του έφυγε από τή Λάρισα και πήγε στην Καρδίτσα.

Στò γυρισμό από τὰ Τρίκαλα στο Βόλο, σιμά στις Σοφάδες, τò έχταχτο τραίνο, τò πρωθυπου-

γικό, παρά λίγο να ξετροχιαστή, και τρέχα γύρευε έπειτα. Κάποιοι κακούργοι, που έσαμε τήν ώρα που σου γράφω. Πέμτη βράδι, δέν ανακαλυφτήκανε, είχανε βάλει πάνω στη γραμμή ένα σίδερο μακρι και βαρί, έσαμε όγδόντα όκάδες, λένε, που ά δέν τέδλεπε ο οδηγός και δέν έκοβε τò δρόμο του τραίνου, χαιρέτα μας τόν πλάτανο! ούτε ρουθούνι άπ' όσουσ βρισκόντουσαν μέσα δέ θάπόμνησκε. Ό Βενιζέλος πήγε στο Βόλο και στη Χαλκίδα και μάς ήρθε δω τήν Τρίτη βράδι. Δηλ. μιá έκλογική περιουδεία πούγινε με ήλεκτρική ταχύτητα, που λένε.

Σούλεγα στην αρχή πώς είναι φόδος οι Τουρκοκρητικοί να κάμουν διαμαρτύρηση και στις Δυνάμεις για τήν όρκωμοσία της Κρητικής Συνέλεψης. Τόκαμν οι Θεομπαίχτες με τὰ σωστά. Μά οι πρεσβεφτές των προστάτιδων τους άπαντήσανε πώς με αυ τò πουκαμν οι Κρητικοί δέν παραδιάζουνε ούτε τοσοδά τι δικαιώματα της Τουρκίας στο Κρητικό νησί. Κι όλα αυτὰ τὰ κάνουν οι κοκόμιοι οι Μουσουλμάνοι γιατί ξυνίστηκαν βλέποντας πώς πάμε νάν ταιριαζόμε με τους Βούλγαρους. Ό Χακής μάλιστα έδραλε λόγο τήν περασμένη βδομάδα στην Τουρκική Βουλή που είτανε φωτιά και λάδρα για τους Ρωμιούς.

Οι φίλοι μας οι Ίταλοί, κάιουνται στο πελεκουδι όντας τους τύχει για χατίρι μας. Δυό βουλευτές στη συνεδρίαση της Ίταλικής Βουλής, τήν Τετράδη που μάς πέρασε, ο Ντιμαρτίνι κι ο φίλος μας Γκάλλι, άνεθήκανε στο βήμα και διαλαλήσανε τò δικιο των λεονταρόκαρδων Κρητικών. Και τί δέν είπανε για μάς. Τους καημένους τους Ίταλούς!

ΑΘΗΝΙΩΤΗΣ

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Θυμός και παράπονα γέννησε τò άρθρο του Σκίπη για τò «Νεοελληνικό Θέατρο» που δημοσιεύτηκε στο Παριζιάνικο «L'Εντε» και στο προχτεσινό φύλλο του «Νουμά».

— Παραπονεθήκανε και θυμώσανε, έσαμε τήν ώρα, οι κ. κ. Γρ. Ξανόπουλος (γιατί, λέει, δέν πρωτόγραψε ο Καμπύσης ρεαλιστικό δράμα, μά ή άφεντιά του, τόν «Τρίτο» ο Σπύρος Νικολόπουλος (γιατί ο Σκίπης δέν άνάφερε και τους Άθερόφειους «Σκλάβους» του) κι ο Βλάχος. νύξ(γιατί, λέει, ο μπαμπάς δέν τούκλεισε τò Βασιλικό Θέατρο, μά τò Βασιλ. Θέατρο έκλεισε τόν μπαμπά του μέσα για έσόβιο διευθυντή).

Μένουν ακόμα τόσοι και τόσοι παραπονεμένοι, θυμωμένοι κι άδικωθαμένοι να μιλήσουνε. Και με έλο τους τò δικιο!

ΦΟΙΤΗΤΙΚΗ ΣΥΝΤΡΟΦΙΑ

Προσκαλούνται τὰ μέλη της «Φοιτητικής Συντροφιάς» σε ταχτική συνεδρίαση, τήν Κυριακήν, 21 του Νοέβρη, 2 μ. μ. στα γραφεία του «Νουμά» (Δρόμος Ίπποκράτη, 11). Θέμα: Λογοδοσία της Διοικ. Έπιτροπής και άρχαιροσείας.